

Artur Konan Doyl

BASKERVİLLƏRİN İTİ

ALTUN KİTAB

Artur Konan Doyl
BASKERVİLLƏRİN İTİ
Bakı, “Altun Kitab”, 128 səh.

*Beydulla Musayevin tərcüməsi əsasında sadələşdirilmiş
və ixtisar edilmişdir.*

Uşaqlar üçün işləyəni
Redaktor
Rəssam

*Rafiq İsmayilov
Pərvanə Allahverdiyeva
Elçin Cabbarov*

“Dünya ədəbiyyatından seçmələr”
nəşr seriyasının məsləhətçisi

prof. Zeydulla Ağayev

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və
yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çı-
xarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

© ALTUN KİTAB
www.altun-kitab.com

Birinci fəsil
Yaddan çıxmış əl ağacı

Mister Şerlok Holms adəti üzrə yuxudan gec durmuşdu, masa arxasında oturub səhər yeməyini yeyirdi. Mən buxarının qabağında dayanıb, dünən bizə gələn adamın yadından çıxardığı əl ağacını nəzərdən keçirirdim. Ağacın əl tutan yerindən bir az aşağıda kiçik bir gümüş lövhəcik vurulmuşdu:

*Ceyms Mortimerə
onun ÇKX dostları
tərəfindən.
1884*

Arxası mənə tərəf oturmuş Holms üzünü çevirmədən dilləndi:

– Hə, Uotson, bu əl ağacı haqqında nə fikirdəsiniz? Dünən onun sahibi ilə söhbət etməyə vaxt olmadı.

– Məncə, bu adam həkimdir. Özü də kənd həkimidir. Yəqin ki, böyük hörmət sahibidir.

– Nədən belə düşünürsünüz?

– Bu cür əl ağacından, adətən, həkimlər istifadə edirlər. Ağacın ucuna vurulan dəmir lap yeyilmişdir. Deməli, bu adam piyada çox gəzir. Kənd həkimləri piyada çox gəzməli olurlar. Bir də ki, əgər dostları ona belə bir hədiyyə veriblərsə, deməli, ona hamı hörmət edir.

Holms dedi:

– Çox ağlabatan fikirdir. Uotson, siz xəfiyyəlikdə çox irəli getmisiniz!

Bunu deyib Holms əl ağacını məndən alıb, pəncərəyə yaxınlaşdı, ağacı lupa ilə gözdən keçirməyə başladı.

– Uotson, Sizin dediklərinizə mən bunları əlavə edə bilərəm. Bu ağac mister Mortimerə Çarinq-Kross xəstəxanasında işləyən həkim dostları tərəfindən verilib. Mortimer oradan beş il bundan əvvəl getmişdir. Bundan başqa deyə bilərəm ki, Çeyms Mortimer şöhrətpərəst deyil, bir qədər dalgın adamdır və onun çox da böyük olmayan sevimli iti var.

Şerlok Holms özündən razı halda divana söykəndi, qəlyandan bir-iki qüllab vurub havaya kiçik tüstü həlqələri buraxmağa başladı. Mən şübhəli-şübhəli güldüm.

– Xəstəxananın adı və Mortimerin oradan getmə tarixi ilə bağlı dediklərinizlə razılaşmaya bilmərəm. Lövhəcikdəki ÇKX hərfləri buna işarə edir. Lakin söylədiyinizin son hissəsini yoxlamaq mümkün deyil.

– Əgər bu adam adlı-sanlı xəstəxananı atıb kəndə həkimlik etməyə gedirsə, deməli, şöhrətpərəst deyil. Dünən mister Mortimer qonaq otağında bir saatdan artıq gözlədikdən sonra, vizit vərəqi əvəzinə, əl ağacını qoyub getmişdir. Bu isə onun dalgınlığına dəlalət edir.

– Bəs it?

– Əl ağacının bəzi yerləri gəmirilib. İt dişlərinin yeri lap aydın görünür. O itə öz sahibinin ardınca şey gətirməyi öyrədibləmiş. Mən hətta deyə bilərəm ki, bu it qıvrım tüklü spaniyeldir.

Onun son sözlərində elə bir inam ifadə olunurdu ki, mən təəccübdən donub qaldım:

– Bu lap ağ oldu, dostum, axı nə üçün siz buna belə əminsiniz?

– Ona görə əminəm ki, mən o iti qapımızın qabağında görürəm; budur, bu da onun sahibinin zəngi. – Holms bic-bic gülümsədi. – Uotson, xahiş edirəm otaqda qalın! Siz axı onunla peşə yoldaşısınız. Sizin burada olmağınız mənə kömək edir. Maraqlıdır, Ceyms Mortimerin polis xəfiyyəsi Şerlok Holmsa nə işi düşə bilər?.. Buyurun!

Həkim Mortimer hündürboy, arıq, uzun burunlu bir adamdı; bir-birinə yaxın olan boz gözləri qızıl sağanaqlı gözlüyü arxasından par-par parıldayırdı. Yaşı az olsa da kürəyi indidən donqarlaşmışdı. Bizim qonaq otağa girən kimi Holmsun əlindəki ağaca baxıb ona sarı gedərək sevinclə dedi:

– Ha fikirləşirdim, heç cür yadıma sala bilmirdim ki, bunu harada qoymuşam!.. Əgər səhv etmirəmsə, mən, deyəsən, mister Şerlok Holmsla söhbət etmək şərəfinə nail olmuşam. Bəs onda... – Mortimer mənə işarə etdi.

– Sizin qarşınızdakı doktor Uotsondur.

– Ser, sizinlə tanış olmağıma çox şadam. Sizin

adınız çox tez-tez dostunuzun adı ilə bərabər çəkilir.

Şerlok Holms divanda yerini rahatlayıb dilləndi:

– Mister Mortimer, mən elə zənn edirəm ki, gəlişinizin məqsədini söyləməyin vaxtı çatıb.

İkinci fəsil

Baskervillər nəslinin bəlası

Doktor Ceyms Mortimer dedi:

– Mənim cibimdə qədim bir əlyazma var. Bu, çox qədim əlyazmadır, min yeddi yüz qırx ikinci ilə aiddir.

Doktor Mortimer pencəyinin yan cibindən əlyazmanı çıxartdı.

– Bu qiymətli ailə sənədini mənə saxlamaq üçün ser Çarlz Baskervil vermişdir. Onun üç ay bundan əvvəl qəfil, həm də faciəli surətdə ölümü bütün Devonşir vilayətini son dərəcə həyəcana gətirmişdi. Mən özümü ser Çarlzın sadəcə həkimi deyil, həm də şəxsi dostu hesab edirdim. O, zabitəli, ağıllı, çox işgüzar adamdı. Bu sənədə o, çox əhəmiyyət verirdi və taleyin onun üçün faciəli bir ölüm hazırladığına inanırdı.

Holms əlini uzadıb doktor Mortimerdən əlyazmanı aldı və dizləri üstünə qoyub açdı.

– Burda, yəqin ki, bir hadisə qələmə alınmışdır?

– Bəli, bu qısa əlyazma deyəcəyim məsələ ilə

bilavasitə əlaqədardır. İcazənizlə mən bunu sizə oxuyum.

Holms kreslodə yerini rahatlayıb gözlərini yumdu. Doktor Mortimer işığa sarı çevrildi, nazik, cırıltılı səslə qədim zamanlara aid olan maraqlı bir əhvalatı oxumağa başladı.

«Baskervillər itinin varlığı haqqında bir çox dəlillər vardır. Mən bu it haqqında öz atamdan, atam da babamdan eşitmişdir.

Mənim övladlarım, bir vaxtlar Baskervil malikanəsinin sahibi Hüqo Baskervil imiş. Bu Hüqo azğın, dinsiz və allahsız bir adam olub.

Elə olur ki, Hüqo bir fermerin qızını sevir. Bu fermerin torpağı Baskervil malikanəsinə yaxın bir yerdə imiş. Lakin təvazökar və abırlı qız Hüqonun adını eşidəndə dəhşətə gələr, ondan uzaq qaçarmış. Bir gün qız evdə tək olanda Hüqo bir neçə yoldaşı ilə bərabər gizlicə fermaya soxulur, qızı götürüb qaçır. Baskervil-Holla qayıtdıqdan sonra öz əsirini yuxarı mərtəbədəki otaqlardan birində gizlədir, özü isə, adəti üzrə, yoldaşları ilə kefə başlayır. Yazıq qız onların aşağı mərtəbədən gələn oxumasını, çiğirtisini və pis-pis sözlərini eşidərək az qalır ki, dəli olsun. Axırda qorxu qızı o yerə gətirir ki, o, çox cürətli bir işə əl atır: otağın pəncərəsini açır, qəsrin divarına sarılan qara sarmaşıqla aşağı enir, bataqlıqla öz evlərinə doğru qaçır.

Bir müddətdən sonra Hüqo qonaqlarını qoyub, yuxarıya qalxır. Lakin görür ki, qəfəsdəki quş uçub get-

mişdir. Bu zaman cin başına vurur, pilləkənlə aşağı yüyürərək qonaqlıq edilən zala girir, atılıb stolun üstünə çıxır, şüşələri, boşqabları vurub dağıdır, hamının qabağında and içir ki, ölsəm də, gərək gedib o qızı tutam. Bu zaman dostlarından biri çıxıraraq deyir ki, itləri qızın izinə buraxmaq lazımdır. Hüqo cəld qəsr-dən bayıra çıxır, qızın yerə düşmüş ləçəyini itlərə ıylədir, özü isə ata minib itlərin ardınca bataqlığa doğru çapır.

Onun yoldaşları bir qədər özlərinə gəldikdən sonra atlanıb onun ardınca gedirlər. Çox keçmir ki, onlar Hüqo Baskervilin qara madyan atını görürlər. Ancaq atın sahibi onun üstündə deyildi. At, cilovu sallana-sallana, köpüklənə-köpüklənə onların yanından sürətlə keçib gedir. Əxlaqsız dəstə yenə də bataqlığın içərilərinə getməkdə davam edir. Nəhayət, onlar Baskervilin itlərini görürlər. Bu itlər çox cins və sərt itlərdi, lakin indi onlar bir-birinə sıxılaraq yazıq-yazıq zingildəyirdi.

Atlılar dayanırlar, qabağa getməyə cürət etmirlər, lakin onlardan üç nəfəri atlarını dərənin içərilərinə sürürlər. Orada geniş bir çəmən görürlər, bu çəməndə lap qədim zamanlarda qoyulmuş iki böyük daş sütun var. Çəmən ay işığı ilə aydınca işıqlanıbmış. Bədbəxt qız çəmənin ortasında yıxılıb qalmışdı, onun yanında isə Hüqo Baskervilin cəsədi görünürdü. Azğın atlıların tükləri biz-biz olur, lakin onları qorxudan cəsədlər deyildi. Yox! Hüqonun başı üstündə qara, iyrənc və çox yekə bir yırtıcı heyvan durubmuş; o zahirən itə oxşayırdı.

mış, lakin bu it insanların gördüyü bütün itlərdən ən hüündürü və irisi imiş. Bu yırtıcı heyvan onların gözü qabağında Hüqo Baskervilin boğazını gəmirirmiş. Sonra o, qanlı ağzını atlılara sarı çevirir: onun gözləri od kimi parıldayırmış. Atlılar bunu görüb qorxudan çıxırırlar və atlarını var qüvvələrilə bataqlığın içi ilə qovurlar. Deyilənə görə, onlardan biri şahidi olduğu bu mənzərədən elə qorxur ki, elə o gecə ölü, qalan iki nəfəri isə ömürlərinin axırına kimi bu ağır sarsıntıdan özlərinə gələ bilmirlər.

Bəli, övladlarım, o vaxtdan bəri bizim nəslə bu qədər bədbəxtliklər gətirən o it haqqındakı rəvayət budur! Siz bilirsiniz ki, bizim nəsildən olan adamların çoxu qəfildən, həm də sirli, dəhşətli şəkildə həyatdan köçmüşlər. Qoy tanrı öz mərhəmətini bizim üstümüzdən əskik eləməsin. Mənim övladlarım, mən sizi tanrıya tapşırır və sizə vəsiyyətim edirəm: gecə vaxtı şər qüvvələrin hökmranlığı etdiyi bataqlığa getməkdən çəkinin!».

Doktor Mortimer bu qəribə əhvalatı oxuduqdan sonra gözlüyünü alına qaldıraraq, gözlərini mister Şerlok Holmsa dikdi. Şerlok Holms isə əsnəyərək, çəkdiyi papirosun kötüyünü buxarıya atdı. Qonaq dilləndi:

– Sizcə, bu, maraqlı deyilmi?

– Nağıl xoşlayanlar üçün maraqlıdır.

Doktor Mortimer cibindən dördqat bükülmüş bir qəzet çıxartdı.

– Yaxşı, mister Holms, indi mən Sizi daha bir ma-

terialla tanış edim. Bu «Devonşir xəbərləri» qəzetinin builki on dörd iyun tarixli nömrəsidir. Burada ser Çarlz Baskervilin ölümü ilə əlaqədar olaraq qısaca məlumat dərc edilmişdir.

Holms özünü bir az qabağa verdi və onun baxışları dərhal diqqətli oldu. Doktor Mortimer gözlüyünü düzəldərək qəzeti oxumağa başladı:

«Qarşıdakı seçkilərdə liberal partiyası tərəfindən namizəd göstərilməsi nəzərdə tutulan ser Çarlz Baskervilin qəfil ölümü bütün Devonşirə çox ağır təsir bağışladı. Ser Çarlz nisbətən yaxın vaxtlarda gəlib Baskervil-Hollda yaşasa da, bu az vaxtda, öz mehribanlığı və səxavəti ilə adamların məhəbbət və hörmətini qazanmışdı. Məlum olduğu kimi, ser Çarlz Cənubi Afrikada böyük qazanc əldə etdikdən sonra İngiltərəyə qayıtmış, şəxsi malikanəsi Baskervil-Hollda məskən salmışdı. Onun öz malikanəsini yenidən qurmaq və inkişaf etdirmək planına ancaq ölüm mane oldu. Ser Çarlzın övladı yox idi. Hələ sağlığında o, öz yerlilərinə xeyirxahlıq edirdi, buna görə də buradakı əhalinin onun vaxtsız ölümünə təəssüflənməsi səbəbsiz deyil.

Demək olmaz ki, təhqiqat ser Çarlz Baskervilin ölümü haqqında olan bütün vəziyyəti tamamilə aydınlaşdırmışdır. Lakin o, yerli mövhumatçılar tərəfindən söylənilən şayiələrə son qoymuşdu. Bu ölümün təbii bir səbəb nəticəsində baş verdiyinə şübhələnməyə bizim heç bir əsasımız yoxdur. Ser Çarlz dul idi, böyük bir sərvət sahibi olsa da, çox sadə

yaşayırdı; onun Baskervil-Hollda olan ev qulluqçuları – ər-arvad Berrimorlar öz ifadələrində göstərirlər ki, ser Çarlzın səhhəti son vaxtlar pisləşmişdi; Mərhumun yaxın dostu və ev həkimi olan doktor Ceyms Mortimer də öz ifadələrində bunu təsdiq etmişdir.

İş zahiri cəhətdən çox adi bir işdir. İyunun dördündə Ser Çarlz hamıya bildirir ki, səhər Londona gedəcək və Berrimora tapşırır ki, yol hazırlığı görsün, axşam isə, adəti üzrə, xiyabana gəzməyə gedir. Berrimor gecə yarısı görür ki, evin qapısı hələ də açıqdır. Təşvişə düşür, fanarı yandırır öz ağasını axtarmağa gedir. Xiyabanın orta tərəfində bir qapı var; buradan yol torf bataqlığına aparır. Bəzi dəlillər göstərir ki, ser Çarlz bir neçə dəqiqə bu qapının qabağında durmuş, sonra irəli getmişdir... Xiyabanın lap qurtaracağında onun cəsədi tapılmışdır.

Burada bir şey aydınlaşdırılmamış qalır. Berrimor deyir ki, ser Çarlz xiyaban qapısından uzaqlaşan kimi onun ləpiri dəyişir, görünür o, pəncəsi üstündə getmişdir. Ser Çarlzın bədənində heç bir zorakılıq izi tapılmayıb. Doğrudur, tibb ekspertizası mərhumun üzünün son dərəcə dəyişmiş olduğunu qeyd edir. Həkimlərin dediyinə görə, tənənfəslikdən və ürək fəaliyyətinin azlığından ölənlərdə tez-tez belə hallar olur. Meyit yarılanda bunun doğru olduğu təsdiq edildi. Ser Çarlzın çoxdan bəri ürək xəstəliyinə tutulduğu tamamilə aydın göründü.

Bizdə olan son məlumata görə, Baskervillərin yeganə varisi, ser Çarlzın qardaşı oğlu Henri

Baskervil Amerikadadır. İndi onu tapmaq və ona böyük bir irsin çatmasını xəbər vermək üçün tədbir görülür».

Doktor Mortimer qəzeti qatlayıb cibinə qoydu.

– Mister Holms, ser Çarlzın ölümü haqqında verilən məlumat budur.

Şerlok Holms dedi:

– Siz məni, şübhəsiz ki, maraqlı bir hadisə ilə tanış etdiniz, bunun üçün sizə çox minnətdaram. İndi isə xahiş edərdim ki, mətbuata düşməyən faktlar haqqında danışasınız.

Doktor Mortimer həyəcanla dedi:

– Mən hələ heç kəslə bu barədə danışmamışam. İstintaq zamanı bir çox şeyləri söyləmədim, çünki elm ilə məşğul olan bir adam mövhumatçıların şayiələrini müdafiə edə bilməz. Lakin sizinlə açıq danışa bilərəm. Mən ser Çarlz Baskervillə bir yerdə çox vaxt keçirirdim. Mister Frenklend və təbiətşünas mister Stepltonu nəzərə almasaq, bizim yerlərdə bir neçə mil məsafədə bir nəfər oxumuş adama rast gəlməzsən. Ser Çarlz təkliyi xoşlasa da, onun xəstəliyi bizi bir-birimizə yaxınlaşdırdı. Son vaxtlar ser Çarlzın əsəbləri həddindən artıq gərilmişdi. O indi sizə oxuduğum əfsanəyə inanırdı; öz mülkündə gəzərkən gecələr bataqlığa getməyə cürət etmirdi. Ser Çarlz əməlli-başlı inanırdı ki, onun mənsub olduğu nəsil dəhşətli bir bəlaya düşər olmuşdur, bu bataqlıqda qorxunc bir varlığın olması fikri ona dinclik vermirdi. O tez-tez

məndən soruşurdu: siz xəstələrin yanına gedəndə belə bir qəribə şey görmüsünüzmü, bataqlıqda it səsi eşitmisinizmi? Bunu soruşarkən həyəcədən səsi titrəyərdi. O öz qorxusunun səbəbini mənə izah etdi və məndən xahiş etdi ki, bu əlyazmanı götürüb saxlayım. O zaman bütün bunlar mənə əhəmiyyətsiz bir şey kimi görünürdü. Onun ürəyi xəstə idi; qorxu isə səhhətini daha da xarablaşdırırdı. Nəhayət, bu dəhşətli fəlakət üz verdi. Lakey Berrimor gecə ser Çarlzın meyitini tapdıqdan sonra dərhal mehtər Perkinsi mənim dalımcı göndərmişdi. Mən meyiti diqqətlə yoxladım. Ser Çarlz qollarını açaraq üzü üstə yerə sərilib qalmışdı, barmaqları yerə sancılmışdı; ölüm onun üzünü elə dəyişmişdi ki, mən əvvəl bunun kim olduğunu tanıya bilmədim. Onun bədənində heç bir zədə yox idi. Lakin Berrimor istintaq zamanı yanlış məlumat vermişdi. Onun dediyinə görə, meyitin ətrafında heç bir iz yox imiş. Bu izləri o görməmişdi, amma mən gördüm. Ser Çarlzdan bir qədər kənarda lap təzə və aydın...

– İzlər vardı?

– Bəli.

– Bu izlər qadın izləri idi, ya kişi?

Doktor Mortimer qəribə bir nəzərlə bizə baxıb lap yavaşca dedi:

– Mister Holms, bu izlər çox yekə bir itin izləri idi.

Üçüncü fəsil

Ehtimallar

Doktorun səsi titrəyirdi, görünür, onun söylədiyi bu sözlər özünü də bərk həyəcanlandırmışdı.

– Bu izlər meyitdən otuz addım kənarda idi, görünür heç kəs ona fikir verməmişdi. O əfsanə yadıma düşməsəydi, mən də fikir verməzdim.

Holms soruşdu:

– Bataqlıqda, yəqin, çoban iti çoxdur?

– Əlbəttə, çoxdur. Ancaq bu, çoban iti deyildi.

– Bu izlər otun üstündə idi, ya yolun üstündə?

– Otun üstündə iz, adətən, görünür.

– Bu izlər yolun qapı olan tərəfində idimi?

– Bəli, yolun lap qırağında, qapıya yaxın yerdə idi.

– Son dərəcə maraqlı bir məsələ! Bir sual da verim: xiyabanın qapısı bağlı idimi?

– Nəinki bağlı idi, hətta qıfıl da vurulmuşdu.

– Qapının hündürlüyü nə qədər olar?

– Dörd futa qədər. Yəqin, ser Çarlz qapının qabağında beş-on dəqiqə dayanmışdır.

– Bunu nədən bilirsiniz?

– Çünki çəkdiyi siqarın külü iki dəfə yerə düşmüşdü.

– Çox gözəl! Bax belə köməkçi bizim işimizə yaraya bilər! Elə deyilmi, Uotson?

– Bundan başqa, bundan başqa...

– Siz niyə tərəddüd edirdiniz?

– Elə bir sahə var ki, orada ən dəhşətli, ən təcrübəli xəfiyyə belə acizdir. Mister Holms, ser Çarlzın ölümündən qabaq yerli əhalidən bir neçəsi bataqlıqda qəribə bir şey görmüşlər. Onların dedikləri əlyazmada təsvir edilən Baskervillər kabusunun təsviri ilə üst-üstə düşür. Onu görənlər bir ağızdan deyirlər ki, bu, işıq saçan, çox iri, qorxunc bir məxluqdur. Mister Holms, inanın ki, bütün bizim mahal dəhşət içindədir, gecələr ən cəsarətli adamlar belə cürət edib bataqlığa gedə bilmir.

– Siz də elmlı bir adam olduğunuz halda, inanırsınız ki, bu, mistik bir qüvvədir?

– Mən heç özüm də bilmirəm nəyə inanım.

Holms çiyinlərini qısaraq dedi:

– Bu vaxta qədər mənim xəfiyyəçilik fəaliyyətim bu dünyadan kənara çıxmamışdır. Mən öz gücüm və imkanlarım dairəsində şərlə mübarizə edirəm; lakin şəri yaradanın özünə qarşı çıxmaq, yəqin ki, mənim tərəfimdən həddindən artıq böyük bir cəsarət olardı. Doktor Mortimer, əgər mistikaya inanırsınızsa, onda nə üçün mən sizə lazım olmuşam? Sözlərinizdən belə çıxır ki, Ser Çarlzın ölümünün səbəbini tədqiq etmək faydasız bir işdir, eyni zamanda bu işə girişməyi məndən xahiş edirsiniz.

– Mən belə bir şeyi sizdən xahiş etməmişəm. Əslində mən sizin yanınıza məsləhətə gəlmişəm. Məsələ burasındadır ki, Baskervillərin yeganə varisi olan ser Henri Baskervil düz bir saat on beş

dəqiqədən sonra Vaterloo vağzalına gələcək. Mən ona nə deməliyəm? Ser Çarlzın ölümündən sonra biz yoxlayıb bildik ki, Henri Baskervil Kanadada, öz fermasının təsərrüfatı ilə məşğuldur. Aldığımız məlumata görə o, çox gözəl, çox ləyaqətli, cavan bir adamdır. Mən indi bir həkim kimi deyil, ser Çarlz tərəfindən vəkil edilmiş bir adam kimi danışiram.

– Varislik iddiasında olan bir başqası yoxdur ki?

– Xeyr, yoxdur. Biz bu ailə barəsində bəzi şeylər öyrənə bildik. Onlar üç qardaşmış. Ortancıl qardaş cavan yaşlarında ölmüşdür. Henri onun oğludur. Kiçik qardaş Rocer isə ailədə fərsiz övlad hesab edilirmiş. O, bir neçə il əvvəl Mərkəzi Amerikada qara qızdırmadan ölmüşdür. Henri – Baskervil nəslinin axırncı nümayəndəsidir. İndi, mister Holms, siz mənə məsləhət verin görüm, mən onunla nə edim?

Holms fikrə getdi. Nəhayət, o belə dedi:

– Ser, məsləhət görürəm ki, təkətli ekipaj çağırarsınız, qapının ağzında atılıb-düşən spanieli götürüb ser Henri Baskervili qarşılamaq üçün vağzala gedəsiniz.

– Sonra?

– Sonra siz mənim gələcək işlər üçün nə kimi plan tökəcəyimi gözləyəcəksiniz. Bu vaxta qədər də varisə heç bir şey söyləməyəcəksiniz. Doktor Mortimer, siz sabah səhər saat onda bura gəlsəniz, ser Henri Baskervili də özünüzlə bərabər gətirsəniz, mən sizə çox minnətdar olaram. Mən gərək onunla

tanış olam.

– Yaxşı, mister Holms.

Doktor Mortimer otaqdan çıxdıqdan sonra Holms divanın küncündə oturub gülümsədi; həmişə onun qarşısına ona layiq olan bir məsələ çıxanda, onun üzündə razılıq ifadə edən sakit bir təbəssüm görünərdi.

– Uotson, gedirsiniz?

– Bəli, gedirəm, onsuz da mənim sizə bir köməyim dəyməyəcək.

– Yox, dostum, işə başlayanda mən sizə kömək üçün müraciət edəcəyəm. İndi isə gedin, axşam görüşəndə bu məsələ ilə bağlı fikirlərimi sizə söyləyəcəm.

Mən bilirdim ki, belə məqamlarda Holmsu təkbaşına buraxmaq lazımdır. Buna görə də bütün günümü klubda keçirtdim, ancaq axşam saat doqquza yaxın Beyker-stritə qayıtdım.

Qonaq otağının qapısını açanda qorxudan duruxub dayandım. Olmaya içəridə yanğın var? – deyə düşündüm. Otağa o qədər tüstü dolmuşdu ki, lampə işığı bu tüstünün arasından güclə görünürdü. Elə o saat çox bərk və ucuz tütünün acı tüstüsü burnuma doldu, boğazım o saat göynədi. Tüstü arasından, kresloda rahatca oturan Holmsu güclə gördüm. O, xalat geymişdi, qara, saxsı çubuğu ağzında tutmuşdu. Holms məni görüb diləndi:

– Uotson, bu, çox qəribə əhvalatdır. Xüsusilə

onun bəzi xırda cəhətləri. Məsələn, ayaq izlərinin dəyişməsi! Mortimer deyirdi ki, ser Çarlz xiyabanın bu hissəsini pəncəsi üstə getmişdir. Siz bunu necə izah edirsiniz?

– Bilmirəm... Adam axı öz bağında niyə pəncəsi üstə gəzsin?

– Uotson, o yüyürmüşdür. Canını qurtarmaq üçün var gücü ilə qaçmışdır! Burda başqa bir dolaşq məsələ var: ser Çarlz həmin axşam kimi gözləyirmiş və nə üçün bu görüş onun evində deyil, xiyabanda olmalı imiş?

– Siz elə zənn edirsiniz ki, o kimi isə gözləyirmiş?

– Bir özünüz fikirləşin: niyə xəstə adam rütubətli havada xiyabanın qapısı qabağında boş-boşuna beş dəqiqə, ya bəlkə, on dəqiqə durmuşdur? Uotson, görürsünüzmü, məsələ necə dolaşıqdır... İndi, xahiş edirəm, skripkanı mənə verin, gəlin daha bu məsələ barədə fikir çəkməyə, ümid edək ki, sabah doktor Mortimerin və ser Henri Baskervilin gəlişi bizə düşünmək üçün yeni qida verəcəkdir.

Dördüncü fəsil

Ser Henri Baskervil

Biz səhər yeməyini erkən yedik. Holms xalatını geyib qonaqları qəbul etməyə hazırlaşdı. Saat onu vuran kimi doktor Mortimer, gənc baronetin müşayiəti ilə otağa girdi.

Henri Baskervilin otuz yaşı olardı. O, orta boylu,

enli kürəkli, möhkəm bədənli idi. Onun sıx, qara qaşları, qonur gözləri cəsarətlə bizə baxırdı. İdman biçimli qəhvəyi kostyumu, günəşdən, havadan qaralmış qarayanız dərisi göstərirdi ki, bu adam evdə oturan kişilərdən deyil. Eyni zamanda sakitlik və inam ifadə olunan duruşu onun həqiqi bir centlmen olduğunu göstərirdi.

Doktor Mortimer onu bizə təqdim etdi.

– Ser Henri Baskervil.

Baronet dedi:

– Mister Holms, əgər mənim dostum sizin yanınıza gəlməyi mənə təklif etməsəydi, mən özüm gələcəkdim. Deyirlər ki, siz cürbəcür dolaşıq məsələləri açmağı bacarırsınız; bu gün səhər mən elə bir şeyə rast gəlmişəm ki, bunu açıb həll etməyə mənim gücüm çatmaz.

– Ser Henri, əyləşin. Əgər mən sizi düz başa düşmüşəmsə, görünür, Londonda sizin başınıza çox da adi olmayan bir hadisə gəlmişdir, eləmi?

– Mister Holms, mən buna çox da əhəmiyyət vermirəm. Yəqin, kimsə mənimlə zarafat edib. Bu gün səhər mənə belə bir məktub gəlib – əgər buna məktub demək mümkündürsə...

O, stolun üstünə bir zərf qoydu. Zərfin üzərində – «Norsamberlend mehmanxanası, ser Henri Baskervil» sözləri yazılmışdı.

Holms sınaıyıcı bir nəzərlə qonağa baxaraq soruşdu:

– Sizin «Norsamberlend»ə düşəcəyinizi bilən

vardımı?

– Bunu heç kəs bilmirdi. Mən ancaq doktor Mortimerlə görüşdükdən sonra harada qalacağımı qət etdim.

Holms konvertin içindən dörd qatlanmış bir vərəq çıxartdı, açıb stolun üstünə qoydu. Vərəqin ortasında tək bircə cümlə vardı: «Əgər həyatınız sizin üçün qiymətlidirsə, torf bataqlığından uzaq olun».

Şerlok Holms dedi:

– Uotson, bizdə dünənki «Tayms» qəzeti varmı?

Mən otağın küncündən “Tayms”ın sonuncu nömrəsini götürüb dostuma uzatdım. O, qəzetə baxıb sevinclə qışqırdı:

– Özüdür ki var! Eyni şriftlərdir.

Biz onun dediklərindən heç nə başa düşmədik.

– Baxın, məktubu göndərən “Əgər həyatınız sizin üçün qiymətlidirsə... uzaq olun” sözlərini qəzetdən kəsib yapışdırmışdır. “torf bataqlığından” sözləri qəzetdə az rast gəlindiyindən onları tapa bilməmiş və əllə yazmışdır, özü də, görünür, xəttini dəyişdirmişdir. Bu adam kimliyini gizlətmək üçün əlindən gələni edir. Sözlər düz sıra ilə yapışdırılmamışdır; onlardan bəzisi sətirdən yuxarı çıxır. Bu isə məktubu yazan adamın səliqəsizliyini, ya bəlkə, onun həyəcanlı olduğunu, ya da tələsdiyini göstərir. Ser Henri, deyin görək: Londona gələndən bəri sizin başınıza başqa qeyri-adi bir hadisə gəlməyib ki?

– Xeyr, mister Holms, elə bir hadisə gəlməyib. Ancaq yox, bir dəqiqə... Mən ayaqqabımın bir tayını müəmmalı şəkildə itirmişəm.

Doktor Mortimer ucadan dedi:

– Əzizim, görünür, sizin ayaqqabınızı harasa qoyublar. Tapılar. Belə bir boş şeydən ötrü mister Holmsu niyə narahat edək!

– Yox, yox, – Holms etiraz etdi. – Məni hər bir xırda şey maraqlandırır. Deməli, sizin ayaqqabınızın bir tayı itib?

– Bəli, itib, bəlkə də, onu, doğrudan da, harasa qoyublar. Dünən axşam mən ayaqqabılarımı otaqdan çıxarıb bayıra qoydum, səhər durub gördüm ki, ayaqqabının bir tayı yoxdur. Bu ayaqqabını mən yenicə mağazadan almışdım, heç ayağıma da geyməmişdim. Açıq-qəhvəyi rəngdə ayaqqabı idi.

Şerlok Holms dedi:

– Əgər bu oğurluqdursa, çox mənasız oğurluqdur.

Ser Henri qəti bir ifadə ilə:

– Centlmenlər, – dedi, – İndi siz gərək verdiyiniz sözü yerinə yetirəsiniz: məni başa salasınız görüm burada nələr baş verir.

Şerlok Holms bu fikrə şərik oldu:

– Doktor Mortimer, məncə, siz gərək bunu bizə danışdığınızı kimi Ser Henriyə də danışasınız.

Alim dostumuz bu sözdən həvəslənərək əlyazmanı və qəzeti cibindən çıxarıb dünənki söhbətini eynən təkrar etdi. Ser Henri diqqətlə qulaq asırdı,

arabir təəccüb ifadə olunan bir səslə doktorun sözünü kəsirdi.

Bu uzun hekayə qurtardıqdan sonra ser Henri dedi:

– Bəli də, mənə yaxşı irs düşüb! O itin barəsində mən hələ uşaqkən eşitmişəm. Bizim ailədə bu əfsanəni söyləməyi xoşlayardılar, halbuki hələ indiyə kimi mən buna heç bir əhəmiyyət verməmişəm. O ki qaldı əminin ölməsi, mən heç bir şey anlaya bilmirəm. Məncə, heç siz özünüz də bilmirsiniz ki, bu məsələdə kimə müraciət etmək lazımdır: falçıya, yoxsa polis idarəsinə?

– Lap doğru deyirsiniz.

– Bir tərəfdən də mənim aldığım bu məktub! Görünür, bu da eyni hadisə ilə bağlıdır.

Doktor Mortimer dedi:

– Bəli, bu məktubdan belə görünür ki, kim isə torf bataqlıqlarında olan işləri bizdən çox-çox yaxşı bilir.

Holms:

– Bu «kim isə», görünür, sizin tərəfinizi saxlayır, – dedi, – çünki o, təhlükə olduğunu sizə xəbər verir.

– Bəlkə də, əksinədir: məni qorxudub Baskervil-Holldan uzaqlaşdırmaq kimin isə xeyrinədir.

– Bu da ola bilər. Ser Henri, indi gərək biz bir məsələni həll edək: siz Baskervil-Holla gedə bilərsiniz, ya yox?

– Niyə də getməyim?

– Görünür, sizin ora getməyiniz təhlükəlidir.

– Hər nə olur-olsun, nə dəhşətli qüvvələr, nə də insan hiylələri mənə burada saxlaya bilməz. Mən dədə-babadan qalma evimizə gedəcəyəm. Mister Holms, bilirsiniz nə var? İndi saat on ikinin yarısıdır, mən buradan birbaşa mehmanxanaya gedirəm. Siz və sizin dostunuz Uotson saat ikidə nahara mənim yanıma gəlsəniz minnətdar olaram. O vaxta qədər mən hər halda fikirləşib bir nəticəyə gələ bilərəm.

– Biz gələrik. Sizə keş çağırırmı?

– Yox, yaxşısı budur, mən doktor Mortimerlə gəzə-gəzə piyada gedim. Bu söhbətdən sonra bir az özümə gələm.

Biz onların pilləkənlə aşağı endiyini və bayır qapını bərkdən örtüklərini eşitdik. Holms bir anda dəyişdi, xalatını çıxara-çıxara tez öz otağına getdi və iki-üç dəqiqədən sonra əynində pencək geri qayıtdı. Biz pilləkəndən enib küçəyə çıxdıq. Doktor Mortimerlə Baskervil bizdən iki yüz addım qabaqda görünürdülər. Onlar Oksford-stritə sarı gedirdilər.

Holms addımlarını yeyinlətdi. Qonaqlarla bizim aramızda olan məsafə get-gedə azalaraq yarıya endi. Biz bu məsafəni saxlayaraq onların ardınca gedirdik. Ser Henri ilə doktor Mortimer mağazalardan birinin qabağında dayanıb vitrinə baxmağa başladılar. Biz də ayaq saxladıq. Elə bu an Holms mənə işarə edib küçənin o biri tərəfində dayanan keşi göstərdi. Kebin içində kimsə vardı.

– Uotson, bizə bax o adam lazımdır! Onun üzünü görməliyik.

Elə bu anda kebin yan pəncərəsindən qara saqqallı bir adam göründü. O bizi görən kimi çığıraraq sürücüyə nəsə dedi, sürücü də kebi küçə ilə sürətlə sürdü. Holms dönüb ətrafına baxdı ki, görsün boş ekipaj varmı, lakin ekipaj yox idi.

– Ax, məlun! – Acığından Holmsun rəngi ağarmışdı. – Gör bizimki necə gətirmədi! Uotson Siz o adamın üzünü gördünüzmü?

– Üzünü yox, saqqalını gördüm.

– Mən də... Çox güman ki, onun saqqalı qondarma saqqaldır.

Holms bu rayonun poçt kontorlarından birinə girdi; kontorun rəisi qollarını açaraq onu sevinclə qarşıladı.

– Hə, Vilson, mən görürəm ki, xırdaca işdə sizə necə kömək etdiyimi yadınızdan çıxarmamısınız!

– Ser, siz nə danışırırsınız, bunu heç yaddan çıxartmaq olar?! Mən sizə öz təmiz adımla, hətta, bəlkə, həyatımla minnətdaram!

– Dostum, siz bunu şişirdirsiniz!.. Vilson, mənim yadımdadır, sizin yanınızda Kartrayq adlı bir oğlan vardı; zirək uşağa oxşayırdı.

– Bəli, ser, o indi də yanımda işləyir.

Rəisin çağırışına on dörd yaşlı bir oğlan gəldi: onun üzündən cəldlik və ağıllıq yağdı. O, gəlib bizim qabağımızda dayandı və Holmsa böyük bir hörmətlə baxmağa başladı.

Holms dedi:

– «Mehmanxanalar üzrə məlumat» kitabını mənə verin. Təşəkkür edirəm. Kartrayt, bura baxın: bax, bu Çerinq-Kross rayonunda olan iyirmi üç mehmanxananın adıdır. Siz bu mehmanxanaların hamısını bir-bir gəzməlisiniz. Hər qapıçıya bir şilling verərsiniz. Alın, bu da iyirmi üç şilling. Deyərsiniz ki, mən dünən səbətlərdən atılan zibilə baxmaq istəyirəm. Səbəbini belə izah edərsiniz ki, çox mühüm bir teleqramı səhvən başqa bir ünvana veriblər, mənə əmr olunub, onu tapım. Başa düşdünüz?

– Bəli, ser, başa düşdüm.

– Amma əslində, siz «Tayms» qəzetinin bir neçə yerdən qayçı ilə kəsilmiş səhifəsini axtaracaqsınız. Bax, «Tayms» qəzetinin həmin nömrəsi budur, bizə, bax, bu səhifə lazımdır. Axşamüstü, işin nə yerdə olması haqqında mənə, Beyker-stritə teleqram vurun... İndi isə, Uotson, biz gərək iki min yeddi yüz dörd nömrəli sürücünü tapaq. Ancaq əvvəlcə qonaqlarımızla görüşməliyik.

Beşinci fəsil **İtirilən izlər**

Biz mehmanxanaya girəndə vestibül növbətçisi dedi:

– Ser, Henri Baskervil sizi yuxarıda gözləyir. O xahiş etmişdir ki, qonaqlar gələn kimi onları mənim

yanıma gətirin.

Biz yuxarı mərtəbəyə qalxdıq, pilləkan başında ser Henri Baskervilə rast gəldik. O acığından qıpqırmızı qızarmışdı, toz basmış köhnə ayaqqabısının bir tayını əlində tutmuşdu. Bizi görən kimi çıxıraraq dedi:

– Yoxsa məni bu mehmanxanada axmaq-zad hesab eləyirlər? Mən belə zarafatlara yol vermərəm! O səfeh mənim ayaqqabımı tapmasa, dava sala-cağam! Mister Holms, mənim də zarafatdan xoşum gəlir, amma buradakı oyunbazlar, deyəsən, bu dəfə bir balaca şit eləyiblər...

– Hələ də itən ayaqqabınızı axtarırsınız?

– Bəli, onu axtarıram, tapmayınca sakit olmayacağam!

– Axı siz deyirdiniz ki, itən ayaqqabı açıq-qəhvəyi rəngdədir?

– Bəli, ser, əvvəl itən qəhvəyi ayaqqabım idi, amma indi bu əhvalat qara ayaqqabının da başına gəlib.

Henri xidmətçini hədələyib sonra üzünü Holmsa çevirdi:

– Mister Holms, belə boş şeylərlə sizi narahat etdiyim üçün, rica edirəm, məni bağışlayın...

– Bu “boş” şeylərdən ötrü narahat olmağa dəyər.

– Deyəsən, bu məsələ Sizi maraqlandırır?

Holms dalğın halda dedi:

– Bəli, bu, doğrudan da, qəribədir...

Biz nahar edərkən vaxtımızı çox xoş keçirtdik və

bizi bir araya toplayan məsələyə ötəri toxunduq. Ancaq ser Henrinin otağına keçəndən sonra Holms ondan gələcək işləri haqqında bəzi şeylər soruşdu.

– Mən Baskervil-Holla gedəcəyəm.

– Nə vaxt?

– Bu həftənin axırında.

Holms:

– Mən sizin bu qərarınızı düzgün hesab edirəm, – dedi. – Londonda sizi güdürlər, indi mənim buna heç şübhəm yoxdur. Lakin belə böyük bir şəhərdə onların kim olduğunu və sizdən nə istədiklərini təyin etmək çətindir. Əgər onlar pis niyyətlə hərəkət edirlərsə, siz təhlükə qarşısındasınız... Doktor Mortimer, Dartmurda sizin qonşularınızın, ya da dostlarınızın arasında qarasaqqal bir adam varmı?

– Xeyr, yoxdur... yox, dayanın... Əlbəttə var! Ser Çarlzın lakeyi Berrimorun saqqalı qaradır.

– Belə! O indi haradadır?

– Baskervil-Hollda. Ev onun himayəsində qalıb.

– Yoxlamaq lazımdır, görək o doğrudanmı Londonda yox, Baskervil-Holldadır.

– Bunu necə etmək olar?

– Mənə bir teleqraf kağızı verin. «Ser Henrini qəbul etməyə hazırsınızmı». Adresini də belə yazırıq. «Baskervil-Holl, mister Berrimora». Orada sizə ən yaxın olan teleqraf şöbəsi haradadır? Qrimpendə! Çox gözəl! İkinci teleqramı da Qrimpenə, teleqraf şöbəsi rəisinin üstünə

göndəririk. Yazırıq ki, «Xahiş olunur Berrimora göndərilən telegramı onun öz əlinə verəsiniz. Orada olmasa, geri göndərin. Norsamberlend mehmanxanasına ser Henri Baskervilə». Belə. Berrimorun öz yerində olub-olmamasını axşamüstü biləcəyik.

Baskervil dedi:

– Çox gözəl! Yeri gəlmişkən qoy bir şey soruşum: doktor Mortimer, bu Berrimor deyilən necə adamdır?

– O, malikanəni idarə edən mərhum Berrimorun oğludur. Baskervil-Hollda yaşayan Berrimorların dördüncü nəslidir. Mənim bildiyimə görə o da, onun arvadı da çox abırlı adamlardır.

Holms soruşdu:

– Ser Çarlz Berrimora bir şey veriləcəyini vəsiyyəət etmişdirmi?

– Ona da, arvadına da – hərəsinə beş yüz funt verilməsini vəsiyyəət etmişdir.

– Belə! Onlar bunu əvvəldən bilirdilərmə?

– Bəli, bilirdilər. Ser Çarlz öləndən sonra onun vəsiyyəti ilə kimə nə veriləcəyi haqqında danışmağı xoşlardı.

– Bu qəribədir.

Doktor Mortimer dedi:

– Mən əminəm ki, Siz ser Çarlzın vəsiyyəti ilə pul alanların hamısını şübhə altına almayacaqsınız! O, məndən ötrü də min funt ayırmışdır.

– Belə de! Daha kimə?

– Vəsiyyətnamədə müxtəlif adamlara çatacaq çoxlu xırda məbləğlər, xeyriyyə işləri üçün böyük ianələr göstərilmişdir. Bütün irs isə ser Henriyə qalmışdır.

– Tutaq ki, bizim gənc dostumuzun başına bir iş gəldi... Hərçənd bu yaxşı fikir deyil, ancaq məni bağışlayın... Onda bu irsə kim sahib olacaq?

– Baskervil-Holl, Ser Çarlzın uzaq qohumları olan Desmondlara çatacaq. Ceyms Desmond ahıl bir adamdır, özü də keşişdir, Vestmorlenddə yaşayır.

– Təşəkkür edirəm. Bütün bu məlumat son dərəcə maraqlı məlumatdır. Siz heç mister Ceyms Desmondu görmüsünüzmü?

– Bəli, görmüşəm, bir dəfə o, ser Çarlzın yanına gəlmişdi. Ceyms Desmond üzdən çox möhtərəm adama oxşayır. Yadımdadır, ser Çarlz ona pul vermək istədi, nə qədər dilə tutdusa, Desmond qəbul etmədi.

Holms Henri Baskervilə müraciət etdi:

– Ser Henri, sizi Devonşirə tək buraxmaq olmaz. Siz gərək özünüzlə sədaqətli bir adam aparasınız, elə bir adam ki, o həmişə sizin yanınızda olsun.

– Mister Holms, doğrudanmı siz özünüz getməyə razı olursunuz?

– İş böhranlı vəziyyət alsa, mən birtəhər vaxt tapıb sizin yanınıza gələrəm. Mənim məsləhət gördüyüm adam budur – Holms mənə işarə etdi. – Çətin dəqiqələrdə ona arxayın olmaq olar, mən

bunu öz təcrübəmdə görmüşəm.

Mən qətiyyən belə bir təklif gözləməirdim, lakin ser Henri mənim cavabımı gözləmədən əlimi bərk-bərk sıxaraq silkələdi.

– Doktor Uotson! Bu sizin tərəfinizdən böyük yaxşılıq olardı! Baskervil-Holla getsəniz və orada mənimlə bərabər qalsanız, mən bunu heç vaxt unutmaram!

Mən dedim:

– Mən sərgüzəştli həyatı sevirəm. Məmnuniyyətə sizinlə Baskervil-Holla gedərəm.

Holms:

– Doktor Uotson, işin gedişi haqqında mənə yazılı surətdə müfəssəl hesabat göndərərsiniz.

Biz ayağa qalxdıq, xudahafizləşib ayrılmaq istəyirdik ki, birdən ser Henri çığırdı və sevinə-sevinə bucaqdakı şkaflın altından açıq-qəhvəyi ayaqqabısının tayını çıxartdı.

– Bu da mənim itən ayaqqabım!

Şerlok Holms fikirli halda dedi:

– Qoy başqa məsələlər də belə asanlıqla həll olunsun!

Doktor Mortimer:

– Hər halda bu, çox qəribədir, – dedi. – Nahardan qabaq mən bütün otağı axtarmışdım.

İkicə günün içərisində gözümüz qarşısında dalbadal bir neçə izahedilməz hadisələr baş vermişdi; qəzet sözlərindən düzəlmiş məktub, kebdəki naməlum, saqqallı adam, əvvəl qəhvəyi rəngli təzə

ayaqqabının, sonra da köhnə qara ayaqqabının bir tayının itməsi, indi də qəhvəyi ayaqqabının tapılması...

Beyker-stritə gedərkən Holms kebdə bircə kəlmə də danışmadı. Onun çatılmış qaşlarından, gərgin baxışlarından aydın olurdu ki, o da mənim kimi, sanki bir-birilə bağlı olmayan bu qərribə hadisələrin məntiqini tapmaq istəyir. Evə gələndən sonra o öz kabinetinə girdi, qatı tütün tüstüsü içində fikrə dalararaq bütün günü bayıra çıxmadı.

Şam yeməyindən qabaq bizə iki teleqram verdilər. Teleqramlardan birində yazılmışdı:

«İndicə məlumat verildi. Berrimor evdədir. Baskervil».

İkinci teleqram bu məzmununda idi:

– «İyirmi üç mehmanxananı gəzdim, təəssüf ki, «Tayms»ın kəsilmiş səhifəsini tapmadım. Kartrayt».

– Uotson, budur, izin ikisi də itdi.

– Ehtiyatda hələ o naməlum adamı aparan sürücü var.

– Doğru deyirsiniz. Ümidi itirmək olmaz.

Elə bu an qapı ağzında yekəpər bir adam göründü. O bizi görən kimi sözə başladı:

– İdarədə mənə dedilər ki, bu ünvandan iki min yeddi yüz dörd nömrəni soruşurlar. Mən yeddi ildir ki, keb sürürəm, hələ indiyə kimi özümdən heç bir şikayət eşitməmişəm. Dedim ki, qoy özüm gedim, qoy mənim gözümlün içinə desinlər, görüm

mənim təqsirim nədir.

Holms:

– Dost, – dedi, – sizin heç bir təqsiriniz yoxdur. Əksinə, mən sizə yarım suveren verəcəyəm, ancaq siz mənim sualıma düzgün cavab verin.

Sürücü qımışdı:

– Doğru deyiblər ki, adam başına gələni bilmir! Sizə nə lazımdır, ser!

– Hər şeydən əvvəl sizin familiyanız və ünvanınız, bəlkə, yenə də mənə lazım oldunuz.

– Con Kleyton, Borouda yaşayıram, Tarpi-strit, nömrə üç. Kebim Vaterloo vağzalının yanında durur.

Şerlok Holms bunların hamısını yazdı.

– Kleyton, indi siz mənə öz sərnəşinizdən danışın: o adam bu gün səhər saat onda bu evə göz qoyurdu, sonra da Ricent-stritdə iki centlmeni güdüdü.

Sürücü təəccüblə Holmsa baxdı və görünür, bir qədər qorxdu.

– Siz ki bunu məndən pis bilmirsiniz, mən daha sizə nə deyim. O mənə dedi ki, mən xəfiyyəyəm, özü də tapşırırdı ki, bunu heç kəsə deməyim.

– Dost, bilirsiniz nə var, bu, çox ciddi məsələdir, məndən bir şey gizlədib-eləsəniz çox pis bir vəziyyətə düşə bilərsiniz. Deməli, o dedi ki, xəfiyyəyəm?

– Bəli, ser.

– Bunu o sizə haçan dedi?

- Mənə pul verəndə.
- O daha bir şey dedimi?
- Öz familiyasını da dedi.

Holms məmnun halda gülümsəyərək mənə baxdı.

– Öz familiyasını? O, çox böyük ehtiyatsızlıq eləyib! Yaxşı, onun adı nədir?

– Onun adı mister Şerlok Holmsdır.

Sürücünün cavabı mənim dostumu tamamilə sarsıtdı. Mən hələ indiyə kimi onun üzündə belə şaşqın ifadə görməmişdim. O, bir-iki dəqiqə susdu, sonra qəhqəhə ilə güldü.

– Uotson, bir zərbəyə baxın! Nə sərrast endirilmiş zərbədir! O nə sürətdə, nə də sərrast zərbə endirməkdə məndən geri qalmır. Bu dəfə o məni barmağına doladı. Deməli, onun adı Şerlok Holmsdır, hə?

– Bəli, ser, o özü belə dedi.

– Çox gözəl! İndi siz mənə deyın görüm: bu adam sizə harada rast gəldi və sonra nə oldu?

– O məni səhər saat doqquzun yarısında Trafalqar-skverdə səslədi. Dedi ki, mən xəfiyyəyəm, əgər mənim əmrimi düzgün yerinə yetirsən, sənə iki gineya verəcəyəm. Məlum şeydir ki, belə bir pulu rədd eləməzlər. Mən onu «Norsamberlend» mehmanxanasına aparıb orada dayandım. Sonra oradan iki centlmen çıxdı, birjadan keb çağırdılar, kebə minib sizin küçəyə gəldilər. Biz də onların arxasınca gəlib kebi sizin evdən bir qədər uzaqda

saxladıq. Orada biz, bəlkə, saat yarım gözlədik. Sonra o iki centlmen bizim yanıımızdan keçib getdi, biz də onların ardınca Beyker-stritlə getdik, Risent-stritə çıxan kimi mənim sərnəşinim üst pəncərəni qaldırır çıxırdı: «Qovun atı Vaterloo vağzalına!» Mən atı qamçılardım, on dəqiqədən sonra vağzala çatdıq. O, kebdən düşüb mənə iki gineya verdi! Özü də vağzala getdi. Gedəndə dönüb dedi: «Siz, yəqin, maraqlanırsınız ki, mən kiməm: mən Şerlok Holmsam». Bu əhvalat belə olub.

– O mister Şerlok Holms sir-sifətdən necə adamdır?

Sürücü peysərini qaşdı:

– Bunu demək o qədər də asan deyil. Onun yaşı təxminən qırxa yaxın olar; boyu ortadır, sizdən, ser, bəlkə də, iki düymə alçaq olar. Geyimi təmizdir, saqqalı top qaradır, amma üzü solğundur. Daha bundan artıq bir şey deyə bilmərəm.

– Gözü nə rəngdədir?

– Bax bunu görmədim...

– Yaxşı da. Alın, bu da sizin yarım suvereniniz. Bu adam haqqında yenə də bir şey bilib-eləsəniz, suverenin o biri yarısını da alacaqsınız. Xudahafiz.

– Salamət qalın, ser. Təşəkkür edirəm!

Con Kleyton gülə-gülə çıxıb getdi. Holms isə ciyinlərini qısaraq gülümsədi və mənə sarı döndü. Onun təbəssümündə uğursuzluqdan doğan bir narazılıq ifadə olunurdu.

– Üçüncü izdən də bir şey çıxmadı. İndi zəhmət

çəkib bütün işi təzədən başlamaq lazımdır. O kim isə yamanca şeydir! Başa düşüb ki, kebin nömrəsi qeydə alınıb, sürücünü axtarıb tapacaqlar, bu qərara gəlib ki, məni ələ salsın. Mənim sözümü yadınızda saxlayın, Uotson. Bu dəfə bizim qarşımızdakı bizə layiq olan bir düşməndir. Mən Londonda məğlub oldum. Ümid etmək lazımdır ki, siz Devonşirdə bunun əvəzini çıxacaqsınız. Bununla belə, bir şey məni çox narahat edir.

– Sizi narahat edən nədir?

– Sizin getməyiniz, Uotson, bu çox təhlükəlidir... Gülün, əzizim, gülün, hər halda, siz Beyker-stritə sağ-salamat qayıdıb gəlsəniz, mən buna çox sevinərəm.

Altıncı fəsil **Baskervil-Holl**

Ser Henri Baskervil ilə doktor Mortimer şənbə gününə kimi öz işlərini qurtardılar və biz, əvvəldən şərtləşdiyimiz kimi, Devonşirə yola düşdük. Mister Şerlok Holms məni vağzala yola salarkən bütün yol uzununu lazımı göstərişlər və məsləhətlər verirdi. O dedi:

– Uotson, mən sizə kimdən şübhələndiyimi, fikrimdə nələr olduğunu deməyəcəyəm; ona görə deməyəcəyəm ki, sizdə qabaqcadan müəyyən fikirlər əmələ gəlməsin. Mənə müfəssəl surətdə yazılmış faktlar lazımdır; o ki qaldı onların bir-birilə müqay-

isəsi və həlli, bunu mən özüm edəcəyəm. Məni hər şey maraqlandırır, xüsusilə gənc Baskervillə onun qonşuları arasında olan əlaqə. Bir də ki, ser Çarlzın ölümünə aid yeni bir şey bilsəniz, onu da qeyd edərsiniz. Son günlərdə mən öyrənmişəm ki, ser Çarlzın ser Henridən sonra ən yaxın varisi olan Ceyms Desmond, doğrudan da, çox gözəl, hörmətli, ahıl bir adamdır, bütün bu fitnə-fəsadda onun əli yoxdur.

– Ər-arvad Berrimorlardan dərhal yaxa qurtarmaq yaxşı olmazmı?

– Qətiyyən! Bu, ən böyük səhv olardı! Əgər onlar müqəssir deyillərsə, bu, haqsızlıq olar, yox, əgər müqəssirdirlərsə, onda daha onları axtarıb tapmaq olmaz. Yox, yox! Qoy onlar elə bu qayda ilə şübhə altında qalsınlar. Bir də, əgər yanılmıramsa, orada bir mehtər, iki fermer də var, bundan başqa bizim dostumuz doktor Mortimer də arvadı ilə orada yaşayır, onun arvadı haqqında bizə heç bir şey məlum deyil; doktor Mortimer, görünür çox təmiz adamdır. Stepltonla bacısını da yaddan çıxarmayın; deyilənə görə o, çox cazibədar, cavan bir qadındır. Lefter-Hollun sahibi mister Frenklend də naməlum bir şəxsiyyətdir. Bir də ki, ser Henrinin iki-üç başqa qonşusu. Bax, bu adamlar gərək sizin müşahidəniz altında olsunlar.

– Çalışaram ki, biabır olmayım.

– Silah götürmüşünüzmü?

– Bəli.

– Lap yaxşı! Tapança gecə də, gündüz də üstünüzdə olsun, bir an da olsa, sayıqlığınızı itirməyin.

Qatar tərپənəndə Holms hamı ilə sağollaşdı:

– Di, yaxşı yol! Ser Henri, o qədim əfsanəni və o əfsanədə yazılan tapşırığı unutmayın: gecələr, şərqüvvələr hökmranlıq etdikləri zaman torf bataqlığına getməkdən çəkinin.

Mən pəncərədən baxıb uzaqda Holmsın uca, arıq bədənini gördüm: o sakitcə vağzalın platformasında durub, uzaqlaşmaqda olan qatara baxırdı.

Qatar sürətlə hərəkət edirdi; mən özümü çox yaxşı hiss edirdim; yol yoldaşlarıma baxır, doktor Mortimerin spanieli ilə əylənirdim. Gənc Baskervil pəncərədən ayrılmırdı, ata-baba yurdu olan Devonşirin mənzərələrini gördükdə sevinclə çıxırır dedi:

– Doktor Uotson, mən buradan gedəndən sonra çox-çox yerlər görmüşəm, amma bu yerləri heç bir yerlə müqayisə etmək olmaz.

Qatar kiçik, ucqar bir stansiyada dayandı; biz vaqondan düşdük. Bir neçə dəqiqədən sonra Baskervillərin mehtəri Perkinsin idarə etdiyi ekipaj Baskervil-Holla istiqamət götürdü. Yolun hər iki tərəfində yaşıl yamaclar görünürdü. Henri Baskervil maraqla ətrafa baxaraq fərəh və sevinclə səslənir, bizə bir-birinin ardınca çoxlu suallar verirdi. Onun nəzərində burada hər yer gözəldi. Doktor Mortimer birdən çıxırdı:

– Bir baxın! O nədir?

Bizim qarşımızda ardıc ağacları bitmiş dik bir təpə canlandı; Təpənin başında, tufəngini əlində hazır tutmuş bir atlı görünürdü. Atlı biz gəldiyimiz yola baxırdı.

Doktor Mortimer soruşdu:

– Perkins, bu nə deməkdir?

Sürücü bizə sarı dönərək dedi:

– Ser, Prinstaun dustaqxanasından bir məhbus qaçıb. İndi üç gündür onu axtarırlar. Bütün yollara, stansiyalara keşikçilər qoyublar, ancaq hələ tuta bilməyiblər. Hər kim onun yerini xəbər versə ona beş funt verəcəklər. Ancaq buna ümid çox azdır, o qaçan dustaq adamın başını kəsə bilər! Belə bir adam heç nədən çəkinməz. O, xırda-xuruş oğrular-dan deyil.

– Axı o kimdir?

– Seldendir. Notting-Hilldə adam öldürmüşdür.

Seldenin əhvalatı mənim yaxşı yadımdadır, çünki vaxtilə Şerlok Holms bu məsələ ilə məşğul olmuşdu: cinayətin amansızlığı, qatilin bütün hərəkətində gözə çarpan vəhşilik onu maraqlandırmışdı. Bu cinayət o qədər dəhşətli bir cinayət idi ki, hakimlər Seldenin ağılı başında olmasına şübhə etmişdilər, buna görə də onu edam etmək əvəzinə həbsxanaya salmışdılar.

Kolyaska təpəyə qalxdı. Burada əsən soyuq külək bizim iliyimizə işləyirdi. Ağacların üstündən iki hündür dar qüllə yüksəlirdi. Sürücü əlindəki

qamçı ilə onları göstərərək dedi:

– Baskervil-Holl oradır!

Malikanənin sahibi kolyaskanın içində ayağa qalxdı, onun yanaqları qızardı, gözlərində od parıldadı.

Biz bir neçə dəqiqədən sonra naxışlı çuqun bir darvazaya yaxınlaşdıq; darvazanın hər tərəfində yosun basmış bir sütun, hər sütunun da üstündə Baskervillərin gerbi olan qaban başı vardı.

Gənc Baskervil ətrafına nəzər saldı:

– Kim olur-olsun, burada qorxuya düşə bilər. Eybi yox, heç altı ay da keçməz ki, mən buraya elektrik işığı gətirərəm, onda siz bu yerləri heç tanı-mazsınız.

Bizim ekipaj evin qabağında dayandı. Evin hər tərəfini qara sarmaşiq bürümüşdü. Binanın bu hissəsində, mazğalları olan iki qədim, diş-diş qüllə yüksəlirdi.

Ucaboylu bir adam eyvandan düşüb ekipajın qapısını açdı.

– Ser Henri, Baskervil-Holla xoş gəlmisiniz!

Evin qapısı ağzında bir qadın silueti göründü. O da bizə yaxınlaşdı, çamadanları kolyaskadan çıxarmaqda ucaboylu kişiyyə kömək etdi.

Doktor Mortimer dedi:

– Ser Henri, mən buradan birbaşa evimə getsəm, etiraz etməzsınız ki? Arvadım məni gözləyir.

– Qalın bizimlə nahar eləyin!

– Yox, qala bilmərəm. Mən gedəndən sonra,

yəqin, çoxlu iş yığılıb. Berrimor sizi evlə tanış edər. Sağ olun! Yadınızda saxlayın: nə vaxt mən sizə lazım olsam, dalımca adam göndərin.

Çarxların səsi get-gedə yavaş-yavaş, xiyabanın içərilərində eşidilməz oldu; ağır qapı bizim ardımızca örtüldü.

Biz bir otağa girdik; bu, çox gözəl, iri, hündür, bir otaq idi. Qədim buxarıda odunlar çarta-çatla, fısılda-fısıldaya yanırdı.

Ser Henri dedi:

– Mən buranı elə belə də təsəvvür edirdim. Əsil ata-baba yurdudur, eləmi? Bir təsəvvür edin: mənim babalarım, ulu babalarım beş əsr burada yaşamışlar!

Berrimor top qara saqqallı, solğun, xoş simalı, boylu-buxunlu, xoş bir adamdı. O, çamadanlarımızı otaqlara apardı, sonra qayıdıb bizim qarşımızda hörmətlə baş əydi.

– Ser, buyurursunuzmu yemək gətirim?

– Hazırdırmı?

– Ser, bir neçə dəqiqədən sonra hazır olacaq. İsti su sizin otağınızdadır.

Bu qədim evin yuxarı mərtəbəsi dörd tərəfdən sürəhili eyvan idi. Bina boyu dəhliz uzanıb gedirdi, bütün yataq otaqlarının qapısı bu dəhlizə açılırdı. Mənim yataq otağım Baskervilin otağı ilə qonşu idi.

Aşağı mərtəbədə olan yemək otağı yarımqaranlıq idi. Baskervillərin qədim ata-babalarının divara vurulmuş şəkilləri bizə baxır, bu baxışlar bizi daha

da sıxırdı. Nədənsə söhbətimiz alınmırdı. Yeməyi qurtarıb, papiros çəkmək üçün bilyard otağına keçdik.

Ser Henri dedi:

– Burada ürəkaçan bir şey yoxdur. Mənim əmimin bu evdə tək yaşayıb əsəbiləşməsi heç də təəccüblü deyildir. Yaxşı da, gəlin öz otağımıza gedək. Bəlkə, səhər bura bizə çox da elə cansıxıcı görünmədi.

Mən yorulsam da, gözümə yuxu getmirdi. Haradasa hər on beş dəqiqədən bir vuran saatın səsi eşidilirdi, evə çökən ağır sükutu bundan başqa heç bir şey pozmurdu. Birdən gecə yarısının bu dərin səssizliyi içərisində qulağıma lap aydınca bir səs gəldi – bir qadın içini çəkə-çəkə boğuq səslə ağlayırdı. Mən çarpayıda dikələrək diqqətlə qulaq asdım. Kim isə uzaqda deyil, bu evin içində ağlayırdı. Bir azdan bu səs kəsildi və mən saat səsinə və divara sıırmaşan qara sarmaşığın xışıltısından başqa ayrı bir şey eşitmədim.

Yeddinci fəsil

Merripit-Hausda yaşayan Stepltonlar

Səhərin tərəvətli gözəlliyi axşam bizdə əmələ gələn ağır hissləri qəlbimizdən silib təmizlədi. Ser Henri ilə bərabər oturub səhər yeməyini yeyərkən mən soruşdum:

– Deyin görüm, siz gecəyarısı kiminsə ağladığını

eşitdinizmi?

– Bilirsinizmi, yuxu içində mən də belə bir şey eşitdim. Çox qulaq asdım, sonra bu qərara gəldim ki, yəqin, bunu yuxuda görmüşəm.

– Amma mən bunu lap aydın eşitdim, özü də əminəm ki, ağlayan qadın idi.

– Gərək Berrimorla bu barədə danışaq.

Ser Henri zəng vurub lakeyi çağırdı və bu barədə ondan izahat istədi. Mənə elə gəldi ki, ağasının sualını eşidən kimi onun solğun bənizi daha da ağardı.

Berrimor dedi:

– Ser Henri, bu evdə cəmişi iki qadın yaşayır. Onlardan biri qab-qacaq yuyandır, özü də evin o biri tərəfində yatır; o birisi də mənim arvadımdır. Mən sizi əmin edirəm ki, mənim arvadım ağlamamışdır.

Ancaq o bizə sözün doğrusunu deməmişdi, çünki səhər yeməyindən sonra mən dəhlizdə, aydın gün işığında missis Berrimora rast gəldim. Şişmiş və qızarmış gözləri onun ağladığını bildirirdi. Deməli, gecə ağlayan o imiş, əri də bunu, yəqin ki, bilirdi, amma bizə yalan söyləmişdi. Niyə axı? Nə üçün onun arvadı belə dərdli-dərdli ağlayırmış?

Yoxsa bizim Ricent-stritdə, kebdə gördüyümüz adam Berrimor imiş? Mən bunun doğrusunu necə bilim? Hər şeydən əvvəl Qrimpendəki poçt rəisini görmək, bizim telegramın Berrimorun öz əlinə verilib-verilmədiyini ondan soruşmaq lazımdır. Mən gərək bu məsələ barədə Şerlok Holmsa məlumat

verəm.

Ser Henri səhər yeməyindən sonra rəsmi kağızlara baxmaqla məşğul idi; mən öz vaxtımdan istədiyim kimi istifadə edə bilərdim. Gəzə-gəzə, bataqlığın yanı ilə dörd mil getdikdən sonra gəlib kiçik bir kəndə çatdım. Mən poçt rəisi ilə görüşdüm. Bizim teleqram onun yadından çıxmayıbmış.

– Əlbəttə, ser, necə göstərilmişdi, elə də elədim: mən onu mister Berrimora çatdırdım.

– Teleqramı Berrimora kim apardı?

Mən rəisin oğlundan soruşdum:

– Sən teleqramı Berrimorun özünəmi verdin?

– Xeyr, mister Berrimor çardaqda idi, teleqramı onun arvadına verdim.

– Mister Berrimorun özünü görmədin?

– Xeyr, ser, dedim ki, o, çardaqda idi.

Sorğu-sualı davam etdirməyin mənası yox idi. Odur ki, mən gəldiyim yolla geri qayıtdım. Arxa tərəfdən eşidilən yeyin addım səsləri məni düşüncələrimdən ayırdı. Kim isə məni adımla çağırırdı. Dönüb baxdım. Bu, ortaboylu, otuz beş-qırx yaşlı, sarışın bir adamdı. Əynində boz kostyum, başında həsir şlyapa vardı. Çiyindən bitki yığmaq üçün qutu sallanırdı, əlində isə kəpənək tutmaq üçün başı torlu yaşıl ağac tutmuşdu. O, nəfəsini dərmədən dedi:

– Doktor Uotson, göstərdiyim cəsarət üçün məni bağışlayın. Biz burada sadə adamlarıq, tanış olmaq

üçün rəsmi təqdim olunmağı gözləmirik. Bəlkə də, mənim barəmdə dostumuz Mortimer sizə bir şey söyləyib. Mən Stepltonam.

Mən mister Stepltonun təbiətşünas olduğunu bildirdim, ona görə dedim:

– Sizi çiyinizdəki bitki qutusundan və əlinizdəki kəpənək torundan tanımaq olar. Amma siz mənim kim olduğumu haradan bildiniz?

– Mən Mortimerin evində oturmuşdum; siz oradan keçəndə o öz qəbul otağının pəncərəsindən sizi mənə göstərdi. Mən də bu yolla gedəcəkdim, ona görə də özümü sizə yetirdim, sizinlə şəxsən tanış olmaq istədim.

Biz birgə addımlamağa başladıq.

– Biz hamımız çox qorxurduq ki, ser Çarlzın belə müsibətli ölümündən sonra yeni baronet burada yaşamaq istəməyəcək. Yəqin, bu hadisə ser Henridə də bir xof əmələ gətirmişdir.

– Mən də elə zənn edirəm.

– Siz, əlbəttə, dəhşətli bir it haqqında olan əfsanəni eşitmisiniz; güya bu it Baskervillər nəslini təqib edir.

– Bəli, eşitmişəm.

– Mən ser Çarlzın xatirini çox istəyirdim; onun xəstə olduğunu bildiyim üçün bir bədbəxtliyin üz verəcəyini gözləyirdim.

– Deməli, siz belə zənn edirsiniz ki, ser Çarlzın üstünə bir it cummuş, o da qorxudan ölmüşdür?

– Bəlkə, sizin əlinizdə daha əsaslı məlumat var?

– Xeyr, mən hələ müəyyən bir nəticəyə gəlməmişəm.

– Bəs mister Şerlok Holms necə?

Bu sözləri eşidəndə bir anlığa nəfəsim tıxandı lakin Stepltonun üzündəki sakitlik göstərirdi ki, o heç də məni öz sualı ilə qəfildən yaxalamaq fikrində deyil.

O dedi:

– Doktor Uotson, niyə biz özümüzü elə göstərək ki, guya sizi tanımırıq? Sizin dostunuz, məşhur xəfiyyə haqqında olan söz-söhbət bizim də mahala gəlib çatmışdır. Siz ki bura gəlmisiniz, deməli, mister Şerlok Holms bu işlə maraqlanmışdır, buna görə də mən onun nöqtəyi-nəzərini bilmək istəyirəm.

– Sizi inandırırım ki, mən buraya ancaq dostum ser Henrinin yanına qonaq gəlmişəm.

Steplton bərkdən dedi:

– Çox gözəl! Siz lap düzgün hərəkət edirsiniz: hər şeydən əvvəl ehtiyatlı olmaq lazımdır! Sizə söz verirəm ki, bir daha bu məsələyə toxunmayacağam.

Biz elə bir yerə gəlib çatdıq ki, yolun sağ tərəfindən ot-alaq basmış bir cığır başlanırdı, bu cığır, burula-burula bataqlığın içi ilə uzanıb gedirdi.

Steplton dedi:

– Buradan bu cığırla getsək, Merripit-Haus çox da elə uzaq deyil. Bir saat vaxtınızı sərf etsəniz, mən sizi öz bacıma təqdim etmək şərəfinə nail olaram.

Əvvəl fikirləşdim ki, gərək ser Henrinin yanında

olam, lakin sonra Holmsun sözləri yadıma düşdü. O məndən xahiş etmişdi ki, Baskervil-Hollun qonşuluğunda yaşayan adamlarla tanış olum. Mən Stepltonun təklifini qəbul etdim; biz sağa döndük.

O, yaşıllı təpələrə baxaraq dedi:

– Mən burda ikinci ildir ki, yaşayıram. Ser Çarlz bura gələndən az sonra biz bura köçmüşük. Lakin cəsarətlə deyə bilərəm ki, indi torf bataqlığını məndən yaxşı tanıyan yoxdur. Sizin qarşınızdakı böyük Qrimpen bataqlığıdır. Bir adam, ya bir heyvan bu bataqlığa düşdümü, ehtiyatsız atılan bir addım onu məhv edə bilər. Amma mən bir neçə dəfə Qrimpen bataqlığının lap ortasına getmişəm, yenə də sağ-salamat qayıtmışam. Uzaqdakı o təpələri görürsünüzmü? Onlar bataqlıq içərisində olan xırda-xırda adalardır. O adalarda çox nadir bitkilər, kəpənəklər var!

Birdən bataqlığın üzərinə son dərəcə kədərli bir ulama səsi yayıldı. Səsin haradan gəldiyini ayırd etmək mümkün deyildi. Mən özümdən asılı olma-yaraq çıxırdım:

– Dayanın! O nədir?

Steplton sakit nəzərlərlə mənə baxıb dedi:

– Fermerlər deyirlər ki, Baskervillərin iti öz ovunu görəndə belə ulayır.

– Siz ki təbiətşünassınız. Bu səsi necə izah edirsiniz, bu nə deməkdir?

– Bataqlıqdan bəzən çox qəribə səslər çıxır: kim bilir, bəlkə, lil aşağı çökür, ya su yuxarı qalxır.

– Yox, yox!. Bu səs canlı bir şeyin səsi idi. Mən ömrümdə belə qəribə, belə dəhşətli səs eşitməmişəm!

– Nə bilmək olar, buralar əsrarəngiz yerlərdir.

Yanımızdan xırdaca bir kəpənək uçub keçdi. Steplton cəld onun ardınca çumdu. Kəpənəyin bir-baş bataqlığa sarı uçduğunu görcək mənə dəhşət aldı. Lakin təzə tanışım buna heç əhə-

miyyət verməyərək əlindəki kəpənək torunu yelləyə-yelləyə bataqlıq içindəki təpəcikdən-təpəciyə atılırdı.

Birdən arxa tərəfdən kiminsə ayaq səsinə eşitdim. Dönüb baxdım, lap yanımda bir qadın gördüm. Mən onun miss Steplton olduğunu başa düşdüm, onun gözəl qadın olduğunu mənə demişdilər. Bu qadın, doğrudan da, öz gözəlliyi ilə adamı valeh edirdi:

Mən şlyapamı çıxartdım, özümü təqdim etməyə hazırlaşırıdım ki, birdən onun sözlərindən çaşıb qaldım.

– Buradan çıxın gedin! – dedi, – Dərhal Londona qayıdın!

– Axı niyə?!

– Səbəbini soruşmayın! Siz allah, mənim məsləhətimə qulaq asın! Çıxın gedin!

– Axı mən təzəcə gəlmişəm!

Qadın həyəcanla dedi:

– Ah, ilahi! Mən sizə yaxşılıq etmək istəyirəm, siz bunu başa düşürsünüz? Çıxın gedin Londona! Elə bu gün gedin! Yavaş! Qardaşım gəlir!.. Siz ona heç bir söz deməyin. Zəhmət olmasa, bax, o orxidey çiçəyini dərib mənə verin! Burada orxidey çoxdur. Ancaq payız girəndə onlar solmağa başlayır.

Steplton bizim yanımıza gəldi; o, qıpqırmızı qızarmışdı, tövşüyürdü.

– Hə, Beril, sənsən! – deyərək bacısını salamladı.

– Cek, nə yaman pörtmüşən?

– Mən çox qəşəng bir kəpənək dalınca qaçırdım. Ancaq tuta bilmədim, çox təəssüf!

O danışdıqca xırda, boz gözlərilə gah bacısına, gah da mənə baxırdı.

– Siz, deyəsən, tanış olmusunuz?

– Bəli. Mən ser Henriyə deyirdim ki, bizim batqılıqların gözəl vaxtı keçib, orxidey solur.

– Nə? Sən bilirsən qarşıdakı kimdir?

– Ser Henri Baskervil.

– Yox, yox, – dedim, – mən ser Henri deyiləm,

mən onun dostu doktor Uotsonam.

Miss Stepltonun qəşəng üzü qıpqırmızı qızardı.

Biz bir neçə dəqiqədən sonra, köhnə bir fermaya çatdıq. Bu yerdən miskinlik və qüssə yağırdı. Mən üfüqlərə qədər uzanan ucsuz-bucaqsız bataqlığa baxaraq düşündüm: "Bu elmlı adamı və onun gözəl bacısını bu ucqar yerə çəkib gətirən nədir?"»

Steplton, sanki, mənim fikrimə cavab verərək dedi:

— Biz yaşamaq üçün çox qərribə yer seçmişik, eləmi? Bilirsiniz, mənim şimal qraflıqlarından birində məktəbim vardı. Lakin tale üzünü məndən döndərdi, məktəbdə yoluxucu xəstəlik başladı, uşaqlardan üçü öldü. Sərmayəm əlimdən çıxdı. Bacımla bura köçməli olduq.

— Mənə elə gəlir ki, adam burada darıxar.

— Biz elmi işlə məşğuluq. Bizim böyük bir kitabxanamız və çox maraqlı qonşularımız var. Bədbəxt ser Çarlz da çox söhbətçil adam idi. Biz onunla çox yaxındıq... Sizin fikrinizcə, mən bu gün ser Henrinin yanına getsəm necə olar? Ona mane olmaram ki?

— Mən əminəm ki, sizinlə tanış olmağına çox sevinəcək.

— Onda, zəhmət olmasa, onu xəbərdar edin. Biz onu bu yerlərlə tanış edərik.

Ev yiyəsi məni nahara dəvət etdi, lakin mən ser Henrinin yanına getməyə tələsirdim. Odur ki, Stepltonun dəvətindən imtina edib gəldiyim cıgırla

geri qayıtdım.

Yenicə yola çıxmışdım ki, birdən miss Stepltonu qarşımda gördüm. Yanaqlarının alışıb yanması onu daha gözəl göstərirdi. O, yol qırağındakı daşın üstündə oturmuşdu, tövşüyə-tövşüyə nəfəs alırdı.

– Doktor Uotson, – dedi, – mən o axmaq səhv üçün sizdən üzr istəyirəm: axı mən elə bilmişdim ki, siz ser Henrisiniz. Xahiş edirəm, mənim sizə dediklərimi unudasınız, çünki bunun sizə qətiyyəən dəxli yoxdur.

– Miss Steplton, mən bunu necə unuda bilərəm! Axı söhbət dostum ser Henrinin taleyindən gedir. Deyin görüm: siz niyə onun Londona getməsinə belə təkidlə tələb edirdiniz? Sizin səsinizdəki həyəcan indi də mənim yadımdadır. Xahiş edirəm, mənimlə açıq danışın! Siz nəyə işarə edirdiniz?

Miss Stepltonun üzündə tərəddüdlü bir ifadə göründü, lakin heç bir saniyə də keçmədi ki, onun baxışları yenə sərtləşdi. O mənə belə cavab verdi:

– Doktor Uotson, siz mənim sözlərimə həddindən artıq böyük bir mənə verirsiniz. Ser Çarlzın ölümü mənə də, qardaşıma da çox pis təsir edib. Baskervillər nəslilə bağlı bu məşum əfsanə ser Çarlzı çox narahat edirdi. Bu faciə baş verəndə mən başa düşdüm ki, onun qorxması əsaslı imiş. İndi ser Henrinin bura gəlməsi məni çox narahat edir. Mən bu təhlükə haqqında ona xəbərdarlıq etməyi lazım bilirəm, Məsələn bununla da bitir, mən başqa heç bir şey demək istəmirdim.

– Onda, miss Steplton, icazə verin sizə bir sual da verim. Niyə siz bu sözləri qardaşınızın eşidəcəyindən qorxurdunuz? Məncə, burada elə bir şey yoxdur ki, qardaşınızın xoşuna gəlməsin.

– Mənim qardaşım istəmir ki, Baskervil-Holl sahıbsız qalsın. Qardaşım bilsə ki, mən ser Henriyə təsir etməyə çalışıram, mənə bərk acığı tutur. İndi isə mən gərək gedəm, yoxsa o mənim evdə olmadığımı bilər, sizinlə söhbət etdiyimi başa düşər. Sağ olun!

Miss Steplton dönüb getdi və çox çəkmədi ki, hasar arxasında gözdən itdi. Mən Baskervil-Holla tərəf yönəldim.

Səkkizinci fəsil

Doktor Uotsonun birinci hesabı

Baskervil-Holl. 13 oktyabr.

Əzizim Holms!

Siz mənim teleqramlarımdan bu ucqar guşədə nələr baş verdiyini bilirsiniz. İndi isə son günlərin hadisələri barədə.

Qaçıb bataqlıqda gizlənən məhbus, çox güman ki, bu yerlərdən çıxıb getmişdir. İki həftədir ondan heç bir səs-soraq yoxdur. Bu müddət ərzində o, bataqlıqda ac-susuz qala bilməzdi!

Bizim dostumuz ser Henri miss Stepltonla ya-

manca maraqlanmağa başlamışdır. Bu heç təəccüblü də deyildir, çünki o, diribaş, sağlam, işgüzar adamdır, belə ucqar bir yerdə darıxır, miss Steplton isə, etiraf etmək lazımdır ki, çox füsunkar və gözəl qadındır.

Bu yaxınlarda Steplton bizi azğın Hüqo haqqındakı əfsanə ilə əlaqədar olan yerə apardı. Biz bir neçə mil bataqlığın içərisinə getdik və gəlib kiçik bir dərəyə çatdıq. Dərənin ortasında iki iri daş vardı. Bu daşlar baş tərəfdən aşağıya doğru nazikləşərək bədheybət, yırtıcı bir heyvanın çürümüş nəhəng dişlərinə bənzəyirdi. Burada hər şey eynən o qədim faciədə təsvir edilən yeri xatırladırdı.

Geri qayıdanda nahar etmək üçün Stepltonun evinə getdik, elə burada da ser Henri miss Stepltonla tanış oldu. Ser Henri ilk görüşdə bu qadına vuruldu, lakin bu hissin qarşılıqlı olduğunu söyləsəm, mən heç də səhv etmərəm. Biz evə qayıtdıqdan sonra ser Henri elə hey o qadıندان danışdı. O vaxtdan bəri bizim Stepltongillə görüşmədiyimiz gün olmur.

Belə baxanda, Stepltonun bacısı üçün ser Henriyə yaxşı ər arzu etmək olmaz, lakin ser Henri miss Stepltona diqqət yetirəndə qardaşı qaşqabağını tökür. Görünür, Steplton öz bacısını çox istəyir, tək qalarsa, darıxacağını bilir, buna görə də öz narazılığını hiss etdirir. Ancaq məncə, bir-birinə çox gözəl yaraşan bu iki adamın evlənməsinə mane olmaq xudbinlikdir! Yeri gəlmişkən bunu da deyim

ki, əgər bu sevgi macərası baş tutsa, mənim üçün sizin tapşırığınızı yerinə yetirmək çox çətin olacaq, axı siz mənə tapşırırsınız ki, ser Henrini bir dəqiqə də gözdən qoymayım.

Bu günlərdə doktor Mortimer bizdə nahar edirdi. Nahardan sonra Steplton gəldi və doktor Mortimer ser Henrinin xahişi ilə bizi o məşum hadisənin baş verdiyi xiyabana apardı. Bu xiyaban uzundur, qaranlıqdır, xiyabanın hər iki tərəfində ensiz çayır zolağı var; başları vurulmuş ağac və kol-lar divar kimi uzanıb gedir. Xiyabanın sonunda köhnə bir divar, onun ortasında isə bataqlığa açılan alçaq qapı var. Qapı taxtadan qayrılmış, özü də cəftələnmişdir. Qapıdan o yana ucsuz-bucaqsız bataqlıq uzanıb gedir. Mən bu yerdə baş verən hadisə haqqında sizin nəzəriyyənizi xatırladım və bu hadisənin necə baş verdiyini təsəvvür etməyə çalışdım. Qoca Baskervil qapının qabağında durarkən bataqlıqdan ona sarı nəyinsə gəldiyini görmüş və bundan elə qorxmışdır ki, özünü itirib qaçmağa başlamış, o qədər qaçmışdır ki, axırda yorğunluqdan və dəhşətdən bağı çatlayıb ölmüşdür. Ancaq onu qaçmağa məcbur edən nə imiş? Bəlkə, burada insan əli vardır? Bəlkə, bu solğun bənizli, şübhə ilə ətrafına baxan Berrimor bizə söylədiyindən daha çox şey bilir?

Sizə son məktubumu göndərəndən sonra buradakı qonşulardan biri ilə də tanış oldum. O, Leter-Hollun sahibi mister Frenklendir. Bizdən

dörd mil cənubda yaşayır. O, ağ saçlı, qırmızı üzlü, tündməcaz bir qocadır. Bu adam öz kefi üçün məhkəmə çəkişmələrinə girir: gah başqalarını məhkəməyə verir, gah da onu məhkəməyə verirlər. Siz özünüz bilirsiniz ki, belə əyləncələr ucuz başa gəlir. Birdən onun ağlına belə bir şey gəlir: öz mülkünün yanındakı yoldan gediş-gəlişi qadağan edir, deyir ki, qoy məhəllə şurası sübut eləsin ki, mən düz iş tutmamışam. Sonra da gedib öz əlilə bir başqasının həyat qapısını sındırır, deyir ki, lap qədimdə yol buradan keçmişdir, qoy mülk sahibi məni məhkəməyə versin, sübut etsin ki, mən onun mülkünün sərhəddini pozmuşam. O, qədim icma hüququnu əzbərdən bilir. Deyirlər ki, bu saat mister Frenklendin əlində yeddi məhkəmə işi var. Bütün başqa məsələlərdə mister Frenklend xoşxasiyyət, yumşaq bir adamdır.

Məni missis Berrimor çox maraqlandırır. O, çox abırlı və hörmətli bir qadındır. Siz bilirsiniz ki, mən bura gəldiyim günün gecəsi onun dərddli-dərddli ağladığını eşitmişdim. Ondan bəri mən bir neçə dəfə onun üzündə göz yaşının izini görmüşəm. Bu qadın böyük bir dərd içindədir. Bəzən mənim ağlıma belə bir şey gəlir: deyirəm, bəlkə Berrimor arvadını incidən zalım bir ərdir. Mənə həmişə elə gəlir ki, bu adam şübhəli, qəribə bir adamdır. Dünən gecə baş verən hadisə mənim şübhəmi lap artırdı.

Gecə saat ikiyə az qalmışdı, yatdığım otağın

qabağından kiminsə oğrun-oğrun keçdiyini eşitdim. Yerimdən qalxıb qapını açdım, dəhlizə baxdım. Əli şamlı bir adamın uzun, qara kölgəsini gördüm. Onun ayaq səsi güclə eşidilirdi. Bu adamın əynində alt köynəyi, şalvar vardı; ayaqları yalındı. Mən bu adamın ancaq qaraltısını görsəm də, bildim ki, Berrimordur. O, gözdən itənə qədər gözlədim, sonra ardınca getməyə başladım. Otaqlardan birinin açıq qapısından işıq gəlirdi. Deməli, o, həmin otağa girmişdi. Mən mümkün qədər səssizcə yeriyərək açıq qapının arasından içəri baxdım.

Berrimor pəncərəyə sıxılaraq, əlindəki şamı lap şüşənin qabağında tutmuşdu. Mən onun üzünü yandan görürdüm, gözləri bataqlığın qaranlığına zillənmişdi. O, bir neçə dəqiqə pəncərədən bayıra baxdı, sonra əli ilə şamı söndürdü. Mən dərhal öz otağıma qayıtdım. Çox çəkmədi ki, yenə də həmin ayaq səsinə eşitdim. Bunun üstündən xeyli keçəndən sonra yuxu içində bir səs eşitdim: sanki, kimsə açarla kilid açırdı; ancaq səsin haradan gəldiyini təyin etmək çətin idi.

Bu şeylərin nə demək olduğunu mən başa düşmürəm; amma bunu bilirəm ki, insana kədər verən bu evdə sirli işlər baş verir, biz də gec-tez bundan xəbərdar olacağıq. Bu barədə mən öz nəzəriyyəmlə sizə baş ağrısı vermək istəmirəm, çünki siz xahiş etmisiniz ki, mən sizə ancaq olan şeyləri yazım.

Bu gün səhər mən ser Henri ilə gecə gördük-

lərim barədə danışdım; biz hərəkətlərimizin planını
cızdıq. Lakin bu haqda mən gələn məktubda
danışsam, daha münasib olar.

Doqquzuncu fəsil
Doktor Uotsonun ikinci hesabı

Baskervil-Holl, 15 oktyabr

Əzizim Holms!

Burada hadisələr bir-birini sürətlə təqib edir. Mən işin belə bir şəkil alacağını gözləmədim. İki gündür ki, məsələ bir tərəfdən xeyli aydınlaşmış, o biri tərəfdən daha da mürəkkəbləşmişdir. İndi mən bunları sizə bir-bir söyləyim ki, siz özünüz müəyyən bir nəticəyə gələ bilərsiniz.

O gecəki hadisədən sonra, səhər yeməyindən qabaq mən gedib Berrimorun girdiyi otağı gözdən keçirdim. Onun diqqətlə baxdığı pəncərənin o biri pəncərələrdən bir üstünlüyü vardır: buradan bataqlıq ovçunun içi kimi görünür. Deməli, Berrimor bu pəncərəni ona görə seçmişdir ki, torf bataqlığında kimi isə, ya nəyi isə yaxşı görsün. Amma o gecə çox qaranlıq bir gecə idi, bu qaranlıqda o nə görə bilərdi? Sonra mənim ağlıma belə bir şey gəldi: bəlkə bu, bir sevgi macərasıdır? Onda həm onun ehtiyatla tərpənməsinin, həm də arvadının iztirab çəkməsinin səbəbi aydın olar. Belə

zahiri görünüşə malik olan adam kənd qızlarından birini özünə cəlb edə bilər, buna görə də belə bir fikir heç də əsassız deyil.

Səhər yeməyindən sonra ser Henrinin kabinetinə getdim gecə gördüklərimi ona danışdım. Ser Henri bu məlumatı çox sakitcə dinlədi, mən bunu göz-ləmirdim.

O dedi:

– Berrimorun gecələr gəzdiyini mən bilirəm. Çoxdan hazırlaşmışam ki, bu barədə onunla danışam. Onu güdüb bu gecə gəzintilərinin səbəbini öyrənmək lazımdır. Görəsən, sizin dostunuz Holms burada olsaydı, nə edərdi?

– Lap yaxın bilirəm ki, elə belə də edərdi, — deyər cavab verdim. — Gizlicə Berrimorun ardınca gedər, onun orada nə etdiyini öyrənərdi.

– Onda gəlin bunu bir yerdə edək.

– O bizim səsimizi eşidər.

– Yox, eşitməz. Onun qulağı bir az ağır eşidir; hər halda bir təşəbbüs etmək lazımdır. Gəlin mənim otağımda onu güdək.

Ser Henri məmnuniyyətlə əlini-əlinə sürtdü; görünür, o, burada keçən yeknəsəq həyatına, az da olsa bir yenilik gətirəcəyinə sevinirdi.

Ser Henri Berrimor haqqında mənimlə söhbət etdikdən sonra şlyapasını başına qoyub harasa getmək istədi. Məlum şeydir ki, mən də şlyapamı başıma qoyub getməyə hazırlaşdım.

Ser Henri qərribə bir halda mənə baxaraq

soruşdu:

– Uotson, siz də mənimlə gedirsiniz?

– Bu, sizin haraya getməyinizdən asılıdır. Bataqlığa gedirsinizsə, onda bəli, mən də sizinlə gedirəm.

– Mən bataqlığa gedirəm.

– Siz özünüz bilirsiniz ki, mən bura sadəcə əylənməyə gəlməmişəm. Mən sizə mane olmaq istəmirəm, ancaq Holms mənə tapşırmışdır ki, sizi tək qoymayım, xüsusilə bataqlığa gedəndə. Holms deyəndə siz özünüz bunu eşitdiniz...

Ser Henri mehribancasına gülümsəyərək əlini mənim çiynimə vurdu:

– Əziz dost, – dedi. – Holms nə qədər uzaqgörən olsa da, mənim həyatımın burada necə dəyişəcəyini qabaqcadan görə bilməzdi. Siz məni başa düşürsünüzmü? Hər halda siz mənə mane olmaq istəməzsiz. Məni tək buraxın.

Mənim necə bir vəziyyətə düşdüyümü özünüz bir fikirləşin! Mən özümü itirdim, bilmədim ki, nə edim, ona nə deyim, Ser Henri əl ağacını götürüb getdi. Mən bir az fikirləşəndən sonra onun ardınca Merripit-Hausa sarı yönəldim.

Yol ilə tez-tez gedirdim, ancaq ser Henrini görmürdüm. Bir təpəyə qalxdım; buradan bataqlığın geniş bir sahəsi görünürdü. Uzaqda ser Henrinin cığırıla getdiyini gördüm, yanında da bir qadın vardı. Bu, miss Steplton idi. Onların başı söhbətə qarışmışdı, çox yavaş gedirdilər. Miss Stepltonun

əl-qol hərəkətlərindən hiss olunurdu ki, o, ser Henrini nəyə isə inandırmağa çalışır. Ser Henri isə ona diqqətlə qulaq asır və arabir başını yırğalayır; görünür, miss Stepltonun dedikləri ilə razılaşmırdı.

Bir qədər getdikdən sonra onlar dayandılar. Bu zaman mənə aydın oldu ki, onların bu görüşünün şahidi təkcə mən deyiləm. İri daşlar arasında Steplton göründü, həmişəki kimi əlində kəpənək torunu tutmuşdu. O, ser Henri ilə miss Stepltona çatanda əsəbi halda onların qabağında vurnuxmağa, əl-qolunu oynadaraq nə isə qışqırmağa başladı. Görünür, ser Henrini təqsirləndirirdi, ser Henri isə özünü təmizə çıxarmağa çalışır və yavaş-yavaş özündən çıxmağa başlayırdı. Axırda Steplton sərt hərəkətlə döndü, amiranə halda bacısına nə isə dedi, o da ser Henriyə əlacsız bir nəzərlə baxaraq qardaşının dalınca getdi. Stepltonun sərt hərəkətləri göstərirdi ki, onun qıza da bərk acığı tutmuşdur. Ser Henri onların ardınca baxdı, sonra başını aşağı salıb, ağır-ağır geri qayıtdı.

Mən təcədən aşağı yüyürdüm, gəlib ser Henriyə çatdım. Hirsindən onun üzü qızarmışdı, qaşları çatılmışdı. Hiss olunurdu ki, nə edəcəyini bilmir.

– Hello, Uotson! Haradan belə, yoxsa mənim ardınca gəlmişdiniz?

Məsələni açıb ona deməli oldum, hadisənin şahidi olduğumu söylədim. Ser Henrinin gözləri əvvəlcə hiddətlə parıldadı, lakin mənim açıq danışmağım onun acığını soyutdu.

– Belə baxanda deyirsən ki, bu çöllük tək qalmaq üçün ən münasib yerdir. Amma yox, belə deyilmiş! Sanki, hamı sözü bir yerə qoyub, çıxıblar ki, tamaşa eləsinlər, görsünlər mən qızla necə görüşürəm! Mənim qızla görüşüm çox uğursuz oldu, eləmi! Yeri gəlmişkən, siz haradan tamaşa edirdiniz?

– Bax o təpədən!

– Deməli, teatrın balkonundan. Qızın qardaşı isə birinci sırada özünə yer tutubmuş. Ser, gördünüzmü o bizim üstümüzə necə yüyürə-yüyürə gəldi!

– Bəli, gördüm.

– Bu günə kimi mən Stepltonu ağıllı bir adam hesab edirdim. İndi mənə elə gəlir ki, onu zəncirləmək lazımdır, ya bəlkə də, məni zəncirləmək lazımdır! Mənim cəmiyyətdə utduğum mövqeyə Stepltonun heç bir sözü ola bilməz, deməli, məsələ mənim özümə aiddir. Axı o nə üçün mənim əleyhimə olsun? Ömrümdə heç kəsə pislik eləməmişəm. Amma o hərif məni bacısına heç yaxın qoymaq istəmir. Olmayaydı o miss Stepltonun qardaşı – mən bilərdim ona necə cavab verərdim!

Bəli! Ser Henrinin təklifinin belə kəskinliklə rədd edilməsi çox qərribə idi! Lakin biz Baskervil-Holla çatdıqdan az sonra gözlənilmədən Steplton gəlib çıxdı. O, kobudluğa görə ser Henridən üzr istədi, onun kabinetində oturub xeyli söhbət etdi, heç elə bil ki, arada inciklik olmamışdı, hətta bizi cümə

günü Merripit-Hausa nahara dəvət etdi.

Sonra ser Henri mənə dedi:

– Mən hələ də onun ağı başında bir adam olduğuna şübhələnirəm.

– Hirsclənmesinin səbəbini o necə nəzərdə tutur?

– Dedi ki, bacım mənim bütün həyatımdır, mənim ayrı heç bir yaxın adamım yoxdur, belə ki, bacımdan ayrılmaq fikri məni dəhşətə gətirir. Lakin boynuna aldı ki, miss Steplton kimi gözəl bir qadını həmişəlik öz yanında saxlamaq fikri həm xudbin, həm də axmaq bir fikirdir. Yox, əgər ayrılıq zəruri isə, onda qoy bizi bir-birimizdən ayıran adam bizim qonşumuz olsun, yəni mən olum. Sonra qəribə bir şərt qoydu: əgər siz söz versəniz ki, mən üç ay öz sevgim haqqında heç kəsə bir söz deməyəcəyəm və miss Stepltonla ancaq dostluq etməklə kifayətlənəcəyəm, — onda sizə mane olmaram. Mən buna söz verdim, məsələ də bununla bitdi.

Əzizim Holms, indi mən gecə sərgüzəştlərimizdən bəhs edəcəyəm. Məni təbrik edə bilərsiniz – bu dolaşmaq məsələni açmaq üçün mənə bircə gecə lazım oldu. Daha doğrusu, iki gecə.

Birinci gecə biz heç bir şey öyrənmə bilmədik. Mən az qala saat üçə kimi ser Henrinin otağında oturdum, ancaq pilləkən başındakı saatın vaxtaşırı çaldığı zəng səmindən başqa bir şey eşitmədim. Axırda biz kreslodə oturduğumuz yerdə yatdıq. Ancaq bu uğursuzluq bizi ruhdan salmadı. O biri

gecə yenə də lampanı söndürüb kirmişcə oturduq. Vaxt son dərəcə ağır gəlib keçirdi. Saat ikini yenidən vurmuşdu ki, birdən dəhlizin döşəmə taxtası cırıldadı. Oğrun-oğrun gedən bir adamın ayaq səsi bizim otağımızın yanından ötüb keçdi və yavaş-yavaş uzaqlaşaraq artıq eşidilməz oldu. Ser Henri qapını səssizcə açdı. Biz kölgənin dalınca getdik. Ehtiyatla gəlib dəhlizin başına çatdıq. Budur, o həmin qapıdan içəri girdi, otaqda yanan şam dəhlizə nazik, sarı bir işıq salırdı. Biz qapıya yaxınlaşdıq. Ayağımızda ayaqqabı yox idi, bununla belə, köhnə döşəmə taxtaları ayağımızın altında cırıldaraq səslənirdi. Mənə elə gəlirdi ki, bu səsi eşitməmək olmaz, ancaq xoşbəxtlikdən, Berrimorun qulağı, doğrudan da, ağır eşidirdi, bir də ki, başı öz işinə qarışmışdı. Nəhayət, biz qapıya çatıb içəri baxdıq: Berrimor, əlində şam, pəncərənin qabağında durmuşdu, üzünü də az qala pəncərə şüşəsinə yapışdırmışdı: iki gecə əvvəl də mən onu eyni vəziyyətdə görmüşdüm.

Ser Henri qəti hərəkətlə otağa girdi. Berrimor birdən içini çəkərək pəncərədən geri çəkildi, rəngi meyit kimi ağardı, bütün bədənini tir-tir əsdi. Onun parıldayan qara gözləri dəhşət saçırdı. O, təşvişində gah mənə, gah da ser Henriyə baxırdı.

– Berrimor, burada nə edirsiniz?

– Heç nə, ser. – Həyəcədən onun dili güclə tərpənirdi; şam əlində əsirdi; şamdan divara və tavana düşən kölgə titrəyirdi. – Pəncərə, ser... Mən gecələr

yoxlayıram ki, görüm pəncərələr hamısı bağlanıb ya yox.

– İkinci mərtəbədə də?

– Bəli, ser, bütün evdə.

Ser Henri qəti bir ifadə ilə dedi:

– Berrimor, qulaq asın, biz bu qərara gəlmişik ki, sizdən bütün həqiqəti öyrənək; siz nə qədər tez bunu bizə söyləsəniz, bir o qədər yaxşı olar. Danışın görək! Bunu bizdən gizlətdiyiniz bəsdir! Siz burada nə edirsiniz?!

Berrimor aciz-aciz bizə baxdı və böyük bir təşviş içində əllərini sıxdı.

– Ser Henri, bunu məndən soruşmayın... Soruşmayın! Ser, and içirəm ki, bu mənim sirrim deyil, mən bu sirri aç bilmərəm. Bu, ancaq mənə aid olsaydı, mən sizdən heç bir şey gizlətməzdim.

Birdən mənim ağıma belə bir şey gəldi: pəncərə qırağında qoyulan şamı götürdüm.

– Yəqin, bu şərti bir işarədir. Bu saat baxıb görərik: ona cavab verən olacaqmı...

Mən şamı lap şüşəyə yaxınlaşdırdım, diqqətlə gecənin qaranlığına baxdım. Birdən bataqlıq tərəfdə gecənin qaranlığını yaran xırdaca, sarı bir işıq nöqtəsi görüb qalibiyyətlə səsləndim:

– Bir baxın!

Ser Henri çığırdı:

– Uotson, şamı sağa aparın! Görürsünüzmü? Orada da işıq yana apardılar. Ah, əclaf, sən yenə də inad edəcəksən? Bu ki işarədir! De görüm,

yoldaşların kimdir, nə etmək istəyirsiniz?

– Bu mənim öz işimdir, ser, bunun sizə dəxli yoxdur. Mən heç bir şey deməyəcəyəm.

– Mən səni biabır edib işdən qovacağam! Bir utan! Bizim ata-babalarımız yüz ildən çox bir damın altında yaşamışlar, amma sən mənim əleyhimə sui-qəsd düzəltmişən!

– Yox, yox, ser! Sizin əleyhinizə yox.

Bu sözləri bir qadın söylədi. Biz dönüb baxanda qapı ağzında missis Berrimoru gördük. Onun da rəngi ərinin rəngi kimi ağappaqdı.

Berrimor dedi:

– Eliza, bizi işdən çıxartdılar. Görürsən də, məsələ nə ilə bitdi. Get şeylərimizi yığışdır.

– Con, Con! Mən səni nə günə qoydum! Ser Henri, bu mənim təqsirimdir! O ancaq məndən ötrü... ancaq məndən ötrü bu işi tutub!

– Bir məni başa salın görüm burda nə baş verir.

– Mənim bədbəxt qardaşım bataqlıqda acından ölür. Biz axı razı ola bilmərik ki, o bizim lap qapımızın ağzında acından ölsün. Con ona işarə ilə xəbər verdi ki, yemək hazırdır, o da işarə ilə bildirir ki, yeməyi hara aparmaq lazımdır.

– Deməli, sizin qardaşınız həmin o...

– ...qaçan dustaqdır, ser... qatil Seldendir. – Berrimor təsdiq etdi.

Gecələr yanan şamın sirri belə aydınlaşdı! Biz missis Berrimora heyərlə baxırdıq. Selden ölkədə adı çıxan ən dəhşətli canilərdən biri idi. Bu

hörmətli qadın doğrudanmı onunla bir anadan doğulmuşdu.

— Bəli, ser, mənim qızlıq familim Seldendir. O mənim kiçik qardaşımdır. Biz uşaqlıq vaxtından onun nazı ilə oynamışıq, onu ərköyün böyütmüşük, onun bütün şıltaqlıqlarını yerinə yetirmişik. O böyüdü, pis adamlara qoşuldu, elə bil ki, onun qəlbinə iblis soxuldu. O, anasının ürəyini sındırdı, bizim adımızı ləkələdi, etdiyi cinayətlərin ardı-arası kəsilmədi. Ancaq, ser, o indi də mənim üçün qıvrım saçlı, xırdaca bir uşaqdır. O bilirdi ki, mən buradayam, ona kömək edəcəyəm. Bir gün o gecə vaxtı yorğun halda, ac-yalavac bura gəldi, onun dalınca düşüb axtarırdılar. Biz nə etməli idik? Onu evə buraxdıq, yedirib-ıçırtдық, əlimizdən gələn köməyi elədik. O vaxtdan bəri o, bataqlıqda gizlənir. Biz də günaşırı pəncərədən işıq salırıq, o, cavab verəndə, mənim ərim əvvəldən şərtlənmiş yerə yemək aparır. Hər gün ümid edirik ki, bəlkə, o gedə, amma nə qədər ki o burdadır, biz onu köməksiz qoya bilmərik. Mən dindar bir qadınam, sizə yalan deməyəcəyəm, ancaq mənim ərim təqsirkar deyil; o mənim xatirimə bu işi tutmuşdur.

O elə bir hiss ilə danışdı ki, ona inanmamaq olmazdı.

— Berrimor, bu doğrudurmu?

— Bəli, ser Henri, son kəlməsinə qədər doğrudur.

— Yaxşı, arvadınıza sədaqətli olduğunuz üçün mən sizi məzəmmət etməyəcəyəm. Sizə dediyimi

yadınızdan çıxarın. Gedin evinizə. Sabah səhər bunu ətraflı müzakirə edərik.

Onlar gedəndən sonra biz yenə də pəncərədən bayıra baxdıq. Ser Henri pəncərəni taybatay açdı, gecənin soyuq küləyi üzümüzə toxundu. Uzaqda, zil qaranlıq içində xırdaca sarı işıq hələ də titrəşirdi.

Ser Henri dedi:

– Mən təəccüb edirəm, o necə də qorxmur! Burada oraya iki mildən artıq olmaz. Bu saat o gözləyir ki, işığa gələcəklər. Uotson, mən gedib o yırtıcını tutacağam!

Bu fikir mənim də ağılıma gəldi. Bu adam cəmiyyət üçün qorxuludur. Belə bir adama haqq qazandırmaq olmaz! Biz gərək fürsətdən istifadə edib onu öz yerinə – həbsxanaya qaytaraq. Bunu etməsək, bizim maymaqlığımızdan başqaları zərər çəkə bilərlər.

– Mən də sizinlə gedəcəyəm.

– Onda tapancanı götürün. Tez getmək lazımdır, yoxsa o, işığı söndürüb gizlənə bilər.

Beş dəqiqə də keçmədi ki, biz yola düşdük. Payız küləyinin yeknəsəq vıyılısına, tökülən yarpaqların xışıltısına qulaq asa-asa qaranlıq xiyabanla gedirdik. Havadan çürüntü və rütubət qoxusu gəlirdi. Ay buludlar arasından arabir görünürdü. Biz bataqlığa çatanda narın yağış yağmağa başladı. Sarı işıq hələ də qabaqda sayrışırdı. Ser Henri dedi:

– Gəlin cəld hərəkət edək: onu göz açmağa qoy-mayaq. Deyirlər, o çox qoçaq adamdır. Onu qə-

fildən tutmaq lazımdır.

Birdən uzaqdan, bataqlığın qaranlıq ənginliyindən qəribə bir səs gəldi; həmin səs ki, bir neçə gün əvvəl Qrimpen bataqlığı yanında məni sarsıtmışdı. Külək əvvəl bizə boğuq bir mırıltı, sonra nəriltili səsi gətirdi, bu da yavaş-yavaş tükürpədicə ulama səsinə çevrildi. Bu vəhşi, qorxunc səslər bu qayda ilə bir neçə dəfə təkrar oldu. Ser Henri birdən pencəyimin qolundan tutdu, qaranlıq da olsa, mən onun meyit kimi ağardığını gördüm.

– Aman allah! Uotson, bu nədir?

– Bilmirəm. Deyirlər ki, belə səslər bataqlıqda arəbir eşidilir. Mən bir dəfə bunu eşitmişəm.

– Uotson, qulaq as! Holms deyirdi ki: «Gecə vaxtı, şər qüvvələrin hökmranlıq etdiyi bir zamanda...»

Səs kəsildi, ətrafa dərin bir sükut çökdü. Biz durub diqqətlə qulaq asırdıq, lakin bizi bürüyən səssizliyi daha heç bir şey pozmadı.

– Uotson, bu it idi, ulayırdı. Bəli, ancaq it belə ulaya bilər. Uotson, niyə danışmırsınız? Siz özünüz də elə güman edirsiniz ki, bu ulayan itdir, həqiqəti mənə söyləməkdən qorxmayın. Yoxsa bu əfsanədə az da olsa həqiqət vardır? Uotson, siz buna inanmırsınız?

– Xeyr, xeyr!

– Hər halda, Londonda oturub belə səfeh şeylərə gülmək bir ayrı, bataqlıqda, qaranlıq içində durub bu ulama səsinə eşitmək tamamilə ayrı şeydir! Uot-

son, mən heç də qorxaq adam deyiləm, amma bu səsi eşidəndə damarlarımda qan donur. Əlinizi bir əlimə toxundurun!

Onun əli mərmər kimi soyuqdu.

– Eybi yoxdur, sabah hamısı ötüb keçər. İndi isə qayıdaq evə.

– Qətiyyən! Bu əclafı tutmağa gəlmişiksə, gərək tutaq. Gedək, Uotson! Qoy lap cəhənnəmin bütün əjdahaları tökülüb gəlsin, geri çəkilmək olmaz!

Biz hər addımda büdrəyə-büdrəyə, yavaş-yavaş irəli getdik. Nəhayət, biz işığın haradan gəldiyini gördük, bildik ki, ora çatmağa az qalmışdır. Yanan şey daşlar arasındakı yarığa qoyulmuş şam idi. Bu daşlar həm şamı küləkdən qoruyurdu, həm də kə-nardan baxan olsaydı, onu görməzdi, o, ancaq Baskervil-Holl tərəfdən görünə bilərdi. Şamın xır-daca sarı işığı daşlara düşərək parıldayırdı, lakin ətrafda heç bir həyat əlaməti görünmürdü.

Ser Henri pıçıldayaraq dedi:

– İndi biz nə edək?

– Burada gözləyək. O, yəqin, bu aralardadır. Bəlkə, indi göründü.

Elə bu zaman şam yanan daşlar arasından qorx-unc bir adam çıxdı. Onun tük basmış sifəti vəhşi in-sanı xatırladırdı. Onun gözləri yırtıcı heyvan gözləri kimi kinli-kinli ətrafına baxırdı. Görünür, nə isə onu şübhələndirmişdi.

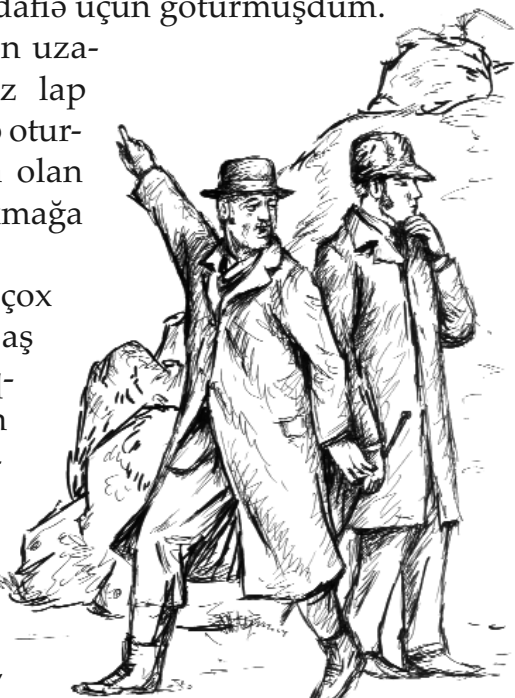
Mən qabağa cumdum, ser Henri də mənim dalımca. Dustaq bağıraraq bizə daş atdı. Xoşbəxt-

likdən daş yanımızdan ötdü. Biz qaçan dustağın dalınca təpə yuxarı y y rm y  basladıq. Əlbəttə, onu g ll  ilə vurub yaralamaq olardı, lakin mən tapancanı silahsız adamı daldan vurmaq üçün deyil,  z m z  m daf   üçün g t rm   d m.

O get-gedə bizdən uzaqla ırdı. Axırda biz lap yorulub da  üstündə oturdıq, uzaqla maıqda olan dustağın dalınca baxmağa basladıq.

Elə bu zaman çox qəribə bir hadisə bas verdi. Mən yaxınlıqdakı da  sütunun ba ında sakit  dayanmış bir adam gördüm. Holms, elə zənn etməyin ki, məni qara basırdı. Xeyr! O, uca boylu,

arıq bir adamdı; əllərini döşündə çarpazlamış, başını aşağı dikmişdi, sanki, qarşısında uzanıb gedən torf və qranit səltənətini seyr edirdi. O, qaçqın dustaq deyildi, boyca dustaqdan uca idi. Mən özümdən asılı olmayaraq çıxırdım, dönüb ser Henrinin qolundan tutdum. Bir də dönəndə artıq həmin adam yerində yox idi.

Ser Henri bu məsələyə etinasız yanaşdı:

– Yəqin, keşikçi imiş, o da dustağı axtarır.

Bax belə, əzizim Holms, hər halda biz bəzi uğurlar əldə edə bilmişik. İndi biz Berrimorların sirrinə bələdik, bu isə vəziyyəti xeyli aydınlaşdırır. Amma torf bataqlığının və orada yaşayan qəribə adamların sirri yenə də bir sirr olaraq qalır. Bəlkə də, mən gələn məktubda bu sirrin üstünü bir balaca açmışam. Ancaq yaxşı olardı ki, siz özünüz buraya gələydiniz.

Onuncu fəsil

Doktor Uotsonun gündəliyindən parçalar

16 oktyabr. Dumanlı bir gündür. Evdə də, bayırda da adamı qəm-qüssə basır. Ser Henri çox qəmgindir. Mənə də daim elə gəlir ki, biz labüd bir fəlakət qarşısındayıq.

Bu gün səhər yeməyindən sonra bizdə kiçik bir hadisə oldu. Berrimor ser Henri ilə danışmaq üçün ondan icazə istədi, onlar kabinetə getdilər. Az sonra kabinetin qapısı açıldı, ser Henri məni içəri çağırdı.

O dedi:

– Berrimor xahiş edir ki, onun yeznəsini təqib etməyə.

Berrimor yazıq-yazıq dilləndi:

– Ser, Selden artıq buranın camaatı üçün qorxulu deyil. Yalvarıram sizə, onun hələ də burada olduğunu polis idarəsinə xəbər verməyin. Yoxsa mənim də başıma iş açacaqlar, arvadımın da. O indi Cənubi Amerikaya gedən gəmini gözləyir ki, bu yerləri birdəfəlik tərk etsin. Selden təzə bir cinayət eləsə, özünü tamam məhv edər. O bunu yaxşı başa düşür.

– Uotson, belə çıxır ki, biz cinayətkar bir adamı gizlədirik. Amma bu söhbətdən sonra mənim insafım qəbul eləməz ki, onu ələ verim. Yaxşı da, söhbəti qurtaraq. Berrimor, siz gedə bilərsiniz.

Berrimor titrək səslə, təşəkkür bildirən bir neçə söz söyləyərək qapıya sarı getdi. Lakin birdən as-tanada dayanıb tərəddüdlə dedi:

– Ser, siz mənimlə elə yaxşı rəftar etdiniz ki, mən istəyirəm bunun əvəzində sizə bir yaxşılıq edəm. Ser Henri, mən bəzi şeylər bilirəm... Mən hələ heç kəslə bu barədə danışmamışam. Məsələn ser Çarlzın ölümünə aiddir.

Biz bunu eşidəndə yerimizdən qalxdıq.

– Onun necə öldüyü sizə məlumdur?

– Xeyr, ser. Mən sadəcə olaraq onun gecə vaxtı nə üçün xiyabana getdiyini bilirəm. O, bir qadınla görüşəcəkdi.

- Qadınla görüşəcəkdi? Ser Çarlz?
- Bəli, ser.
- O qadın kimdir?
- Ser, mən onun adını bilmirəm. Ancaq onun adının və familiyasının ilk hərfləri L. L.-dir.
- Berrimor, siz bunu haradan bilirsiniz?
- Ser Henri, həmin günün səhəri sizin əminiz bir məktub almışdı. Zərfin üstündəki xətt qadın xətti idi, poçt möhründə isə «Kumbi-Tresi» yazılmışdı. Bu məktub yadıma düşməzdi, arvadım bunu yadıma saldı. Bir neçə həftə bundan əvvəl o, ser Çarlzın kabinetini təmizləyirmiş, bu zaman buxarının dib tərəfindən bir kağız tapır. Kağızın çoxu yanıb külə dönmüşdü, ancaq uc tərəfi dururdu, Biz orada bu sözləri oxuduq: «Yalvarıram: bu məktubu yandırın və axşam saat onda xiyaban qapısı qabağında olun». Məktubun altında iki hərf vardı: «L. L.".
- Siz bu kağız parçasını saxlamısınız mı?
- Xeyr, ser. O mənim əlimdə parçalanıb dağıldı.
- Yaxşı, Berrimor, gedə bilərsiniz.
- Berrimor gedəndən sonra ser Henri mənə sarı dönüb dedi:
- Uotson, siz bu yeni işıq yolu haqqında nə deyirsiniz?
- Məncə, bu işıq qaranlıq daha da qatılaşırdı.
- Düz deyirsiniz. Ancaq biz bu "L. L."-i tapa bilsək, onda bütün məsələ aydınlaşmış olar. Biz indi bilirik: elə bir qadın var ki, ona çox şey məlumdur,

bu özü böyük uğurdur! Ancaq o qadını tapmaq lazımdır. İndi biz nə etməliyik?

– Gərək dərhal bunları Holmsa xəbər verək. Bəlkə, bu onu lazım olan izə gətirib çıxardı. Mən əminəm ki, o bunu eşidən kimi buraya gələcək.

Mən öz otağıma gedib, bu söhbət haqqında Holmsa müfəssəl məlumat yazdım. Görünür, mənim dostumun son vaxtda başı çox qarışıqdır, çünki Beyker-stritdən get-gedə həm az, həm də qısa məktub gəlir. Yəqin, başqa işlər onun bütün vaxtını alır. Lakin son hadisələr, heç şübhəsiz ki, onun diqqətini cəlb edəcək, bizim işimizə qarşı maraq oyadacaqdır. Mən çox istərdim ki, o burada olsun!

17 oktyabr. Bütün bu müddət ərzində doktor Mortimer bizə çox qayğı göstərir və elə bir gün olmurdu ki, Baskervil-Holla gəlib bizdən hal-əhval tutmasın. Bu gün də həmişə olduğu kimi o bizə təşrif buyurmuşdu. Söhbət əsnasında mən ondan soruşdum:

– Doktor, siz, yəqin ki, burada bütün adamları tanıyırsınız?

– Elə güman edirəm ki, tanıyıram.

– Onda siz, bəlkə, deyəsiniz, onların arasında adı «L. L.» hərfləri ilə başlanan qadın varmı?

Mortimer bir qədər düşündükdən sonra cavab verdi:

– Yox, beləsini tanımıram... Amma dayanın: Laura Layons adlı birini tanıyıram. Ancaq o,

Kumbi-Tresidə yaşayır.

– O qadın kimdir?

– Frenkləndin qızıdır, — dedi.

– Necə? O qoca sarsağın qızıdır!

– Bəli, onun qızıdır. O, Layons fəmilialı bir rəs-sama ərə gətmişdi. O rəssam buraya etüd çəkməyə gəlmişdi. Heç demə, alçağın biri imiş; qızı atıb gətmişdir. Bu əhvalat məlum olduğdan sonra qızın qonşuları — Steplton və ser Çarlz ona kömək etdilər, onun namusla pul qazanıb dolanmasına imkan yaratdılar. Mən də ona pul verirdim. Biz istəyirdik ki, o, makinada yazmağı öyrənsin. Bu qadın sizi nə üçün maraqlandırır?

Mən işin təfəsilatına varmadan onun marağını təmin etdim. Mortimerin sorğu-sualı uzandıqda mən ondan Frenkləndin kəlləsinin hansı növ kəllədən olduğunu soruşdum, bununla da onu əsil məsələdən uzaqlaşdırdım, bundan sonra insan kəllələri haqqında uzun mühazirəyə qulaq asmalı oldum. Şerlok Holmsla bir yerdə keçirdiyim illər mənim üçün boş-boşuna keçməmişdir.

Mən qərara aldım ki, ertəsi gün səhər Kumbi-Tresiyə gedim. Əgər miss Laura Layonsu görə bilsəm, onda biz öz işimizdə xeyli irəli gətmiş olarıq, qarşımızdakı müəmmalardan biri azalmış olar.

Mortimer bizdə qaldı; nəhərdən sonra ser Henri ilə kart oynamağa başladı. Mən ser Çarlzın kitabxanasında oturmuşdum. Berrimor mənə qəhvə gətirdi. Mən fürsətdən istifadə edib ona bir neçə

sual verdim.

– Berrimor, sizin qohumunuz nə edir? Çıxıb gedib, yoxsa hələ buralardadır?

– Bilmirəm, ser. Axırncı dəfə üç gün bundan əvvəl ona yemək aparmışdım. Sonra gedib yoxladım. Yemək yerində yox idi.

– Deməli, hələ buralardadır.

– Ola bilər, ser. Əgər yeməyi başqa birisi götürməyibsə.

Fincanı ağzıma aparın yerdə əlim quruyub qaldı.

– Deməli, bataqlıqda başqa bir adam da gizlənir?

– Bəli, ser. Bunu mənə on gün əvvəl Selden dedi. Bütün bunlar mənim heç xoşuma gəlmir, ser. Baskervillər nəslə üçün bunlar yaxşı qurtarmayacaq! Selden bu adamı iki dəfə görmüşdür, amma o ehtiyatlı tərپənir, biddir. Əvvəl Selden elə bilib ki, o, polisdir, amma sonra görüb ki, yox, burada nə isə ayrı məsələ var. Üst-başından o, centlmenə oxşayır, ancaq heç başa düşmək olmur ki, orada nə axtarır.

– O harada gizlənir?

– Selden deyir ki, tərپənin döşündəki qədim komalarda gizlənir. Bilirsinizmi, orada daş mağaralar var, qədim zamanlarda orada insanlar yaşayırmış.

– Bəs nə yeyir?

– Selden güdüb, görüb ki, onun yanına bir oğlan uşağı gəlir. Yəqin, o uşaq ona yemək və başqa şeylər gətirir.

– Yaxşı, Berrimor, biz yenə də bu barədə

danışarıq.

Berrimor gedəndən sonra mən pəncərənin qabağında dayanıb, tutqun pəncərə şüşəsindən göydə süzən buludlara və küləkdən əsən ağaclara baxdım. Belə bir havada adam evdə özünü narahat hiss edirsə, bəs onda bataqlıqdakı daş komada necə olar? Belə bir ağır işə girişməyə o adamı vadar edən nə olmuşdur?

On birinci fəsil

Qranit sütun başında duran adam

Ertəsi gün səhər yeməyindən sonra mən Kumbi-Tresiyə yola düşdüm. Kəndə çatan kimi missis Layonsu axtarmağa başladım. Onun evi kəndin lap ortasında idi. Qapını açan qulluqçu qadın məni qonaq otağına apardı. Orada, makinanın qabağında bir qadın oturmuşdu. O, yerindən qalxıb mənə sarı gəldi, lakin qarşısında tanımadığı bir adam görüb qaş-qabağını tökdü, mənim nə üçün gəldiyimi soruşdu.

İlk baxışda missis Layons öz gözəlliyi ilə məni heyran etdi. Onun gözləri açıq-qonur, saçları şabalıdı rəngdə idi, yanaqlarındakı qırmızılıq onu çox cazibədar edirdi. Onun gözəlliyini baxışlarındakı sərtlik pozurdu.

Missis Layons gəlişimin səbəbini soruşdu.

– Mən mərhum ser Çarlz Baskervil haqqında sizinlə danışmaq istəyirəm.

– Sizi maraqlandıran nədir? – Onun barmaqları əsəbi halda makinanın düymələrinə toxundu.

– Siz onunla tanış idinizmi?

– Bəli, mənim taleyimdə onun müəyyən iştirakı olub.

– Sizin ser Çarlzla tanışlığınız necə baş vermişdir?

Missis Layons mənə cəld bir nəzər saldı və onun açıq-qonur gözlərində kinli bir od parıldadı. O, sərt bir əda ilə dedi:

– Siz nə məqsədlə məni sorğu-sual edirsiniz?!

– Missis Layons, mənim əlimdə bəzi faktlar var. Əgər mən bu haqda polis idarəsinə xəbər versəm, sizin işiniz çox əngəlləşə bilər.

Missis Layonsun rəngi daha da ağardı:

– Yaxşı, mən razıyam... Yəqin ki, mənim başıma gələn müsibətdən xəbəriniz var. Bu hadisədən sonra bəzi centlmenlər mənə kömək edirdilər. Onlardan biri ser Çarlzın qonşusu və yaxın dostu mister Steplton idi. O mənə çox yaxşılıq edirdi, ser Çarlz da onun vasitəsilə mənimlə tanış oldu.

– Siz ser Çarlzla yazışırdınızmi?

– Bəli, mən ona iki dəfə kağız yazıb alicənab və nəzakətli olduğu üçün təşəkkür etmişəm.

– Ser Çarlza yazdığınız kağızlarda onunla şəxsən görüşməyi xahiş edirdinizmi?

Missis Layons acığından qızardı.

– Ser, mən belə bir sualı yersiz hesab edirəm!

– Bağışlayın, xanım, ancaq mən bu sualı təkrar

etmək məcburiyyətindəyəm.

– Yaxşı, mən cavab verərəm: əlbəttə, yox!

– Hətta ser Çarlzın öldüyü gün də?

Onun üzü meyit kimi ağardı, qurumuş dodaqları titrədi. Mən yenə də "yox" sözünü eşitdim.

– Görünür, sizin yadınızdan çıxıb. Mən hətta sizin məktubunuzdan bir cümlə də söyləyə bilərəm. Orada belə yazılmışdır: "Yalvarıram: bu məktubu yandırın və axşam saat onda xiyaban qapısı qabağında olun».

Mənə elə gəldi ki, bir an da keçsə, missis Layons özündən gedəcək! Ancaq o, böyük iradə göstərərək özünü ələ aldı və birdən dedi:

– Deməli, bu dünyada layiqli bir centlmen yoxdur!

– Siz ser Çarlz barəsində haqsızlıq edirsiniz. O sizin xahişinizi yerinə yetirmişdir. Amma bəzən yanmış məktubu da oxumaq olur. İndi siz o gün ser Çarlza məktub yazdığınızı boynunuza alırsınızmı?

Qadın əlacsız halda dedi:

– Bəli, yazmışam! Mən bunu inkar etmirəm! Bu məktubu yazdığım üçün mən xəcalət çəkmirəm. Mən xahiş edirdim ki, o mənə kömək eləsin. Mən əminəm ki, onunla danışa bilsəydim, o öz köməyini məndən əsirgəməyəcəkdi.

– Bəs niyə görüş üçün belə bir vaxt təyin etmişdiniz?

– Mən eşitdim ki, sabah o, bir neçə aylığa Londona gedəcək. Saat ondan qabaq mən gələ

bilməzdim, bunun da səbəbi vardı, bu da ancaq mənə aiddir.

– Niyə siz onunla xiyabanda görüş təyin etmişdiniz? Onun evində görüşmək olmazdımı?

– Sizcə, qadın belə gec bir vaxtda təkbaşına subay bir adamın evinə gedə bilərmisi?!

– Yaxşı. Siz görüşə gələndə nə oldu?

– Mən görüşə getmədim.

– Missis Layons!

– Mənim üçün müqəddəs olan hər şeyə and içirəm! Mən oraya getmədim!

– Sizə nə mane oldu?

– Bu mənim öz şəxsi işimdir. Mən bunu deyə bilmərəm. Bu, ancaq mənə aid olan bir şeydir...

– Missis Layons!

– Yaxşı, mən hamısını açıb sizə deyərəm. Mənim nifrət etdiyim keçmiş ərim məni təqib edir, məndən əl çəkmirdi. Qanuna görə o məni yenidən bir yerdə yaşamağa məcbur edə bilər. Ser Çarlza məktub yazmamışdan əvvəl bildim ki, mən o adamın əlindən qurtarıb azad ola bilərəm, ancaq bunun üçün pul lazım idi. Ser Çarlzın alicənab bir adam olduğunu hamı çox yaxşı bilirdi. Fikirləşdim ki, əgər öz dərdimi açıb ona danışsam, o mənə kömək etməmiş olmaz.

– Bəs onda niyə görüşə getmədiniz?

– Ona görə getmədim ki, bir başqası mənə kömək etdi. Ertəsi gün qəzetlərdə onun ölüm xəbərini oxudum.

Onun danışığı çox məntiqli idi. Növbəti suallarım ilə mən heç nəyə nail ola bilmədim və kor-peşmanın missis Layonsun evini tərk etdim. Burada daha bir şey etmək olmazdı. İndi bataqlıqdakı daş komalarda gizlənən adamı tapmaq lazım idi.

Yolum Frenklend malikanəsinin yaxınlığından keçirdi! Qoca Frenklend yola çıxan bağ qapısında mənə rast gəldi və ona xas olmayan bir mehribanlıqla dedi:

— Doktor Uotson! Atlara bir az dinclik verin! Gəlin içəri, bir az danışib-gülək, ürəyimiz açılsın, bir stəkan şərab içək!

Mən Frenklendin ardınca yemək otağına getdim. Mister Frenklend qəhqəhə çəkə-çəkə dedi:

— Ser, bu gün mənim üçün təntənəli bir gündür, lap xalis bayramdır! Məhkəmədə iki iş udmuşam. İndi buranın camaatı başa düşər ki, qanun nə deməkdir. Hal-hazırda mən yeni iş üzərində çalışıram. Bu, daha ciddi bir məsələdir. Bu iş həbsxanadan qaçmış dustaqla bağlıdır.

Mən bunu eşitcək diksindim.

— Siz onun harada gizləndiyini bilirsiniz?

— Bəlkə də, harada gizləndiyini dürüst bilmirəm, amma polis adamlarını onun izinə sala bilərəm. Əgər dustaq hələ də bataqlıqdadırsa, deməli, kimsə ona yemək verir. Bax həmin adamın izinə düşsək, o bizi məhbusun üstünə çıxarar.

— Axı niyə siz elə zənn edirsiniz ki, qaçan dustaq hələ də bataqlıqda gizlənir?

– Çünki mən ona yemək apararı öz gözümlə görmüşəm.

Berrimoru düşünərək ürəyim sıxıldı. Əgər o hər işə baş qoşan bu kinli adamın əlinə düşsə, işi pis olacaq. Lakin Frenklendin sonra dediyi sözləri eşitdikdə rahat nəfəs aldım.

– Bir təsəvvür edin: yeməyi ona bir uşaq aparır! Mən hər gün onu damda qoyduğum müşahidə borusundan baxıb görürəm. O, hər gün eyni yol ilə və eyni vaxtda gedir.

Bu məsələ məni son dərəcə maraqlandırırıdısa da, özümü heç o yerə qoymadım. Uşaq! Berrimor deyirdi ki, naməlum adama bir uşaq qulluq edir. Deməli, Frenklend bu adamın izinə düşmüşdür, dustaq Seldenin isə bura heç bir dəxli yoxdur. Əgər mən qocaya məlum olan şeyləri ondan çəkib öyrənə bilsəydim, bu məni uzun və yorucu axtarışlardan xilas edərdi. Lakin mən zahirən onun dediklərinə tam laqeydlik göstərirdim. O isə mənə yeni faktlar açıqlayırdı.

– Mən əlində bağlama olan bu uşağı bir neçə dəfə görmüşəm. O hər gün, bəzən də gündə iki dəfə... Doktor Uotson, dayanın!.. Elə bil, o təpənin döşü ilə nə isə hərəkət edir?

Mən, doğrudan da, bir neçə mil uzaqda, təpənin yaşıl döşündə qara bir nöqtə gördüm.

Frenklend pilləkənə sarı cumaraq çığırdı:

– Gedək, ser, gedək! Siz indi onu öz gözünüzlə görəcəksiniz.

Evin yastı damında, üçayaq üstündə yekə bir müşahidə borusu qoyulmuşdu. Frenklend borudan baxaraq həyəcan və iftixarla çığırdı:

— Tez olun, doktor Uotson, tez olun! Nə qədər ki o, təpənin dalına keçməyib, gəlin baxın!

Doğrudan da, bir uşaq təpənin döşü ilə yavaş-yavaş yuxarı qalxırdı. Dalına bir bağlama atmışdı. Budur, o təpənin başına çatdı, mən indi lap aydınca görürdüm: cır-cındır geymiş, biçimsiz bir uşaqdı, oğrun-oğrun ətrafına baxırdı. Sonra o, təpənin dalına keçdi.

— Hə, mən haqlıyam, ya yox?

— Doğrudan da, uşaqdır; yəqin, onun oraya gizlicə getməsinin bir səbəbi vardır.

— Doktor Uotson, sizdən xahiş edirəm, bu barədə heç kimə bircə kəlmə də deməyəsiniz!

— Sizin könlünüz necə istəsə, elə də edərəm.

— İndi isə gəlin bu kəşfin şərəfinə bir şüşə şərab içək?

Lakin mən nəzakətlə Frenklendin təklifindən imtina etdim. Evdən çıxdım; nə qədər ki, o məni görə bilərdi, yol ilə gedirdim, lakin sonra yana dönüb, uşağın gözdən itdiyi daşlı təpəyə sarı getdim. Təpənin başına qalxanda gün batırdı, hər tərəf sakitlikdi.

Uşaq heç yerdə görünmürdü. Təpələrin arasında qədim daş komalar görünürdü; bunlardan birinin damı vardı ki, yağışlı havada burada daldalanmaq olardı. Yəqin ki, o adam da elə burada gizlənir. Mən

oğrun-oğrun həmin komaya yaxınlaşdım! Komanın özündən heç bir səs gəlmirdi. Əsəblərim son dərəcə gərilmişdi. Çəkdiyim siqareti kənara atıb, tapancanın dəstəsini bərk-bərk sıxdım, cəld komanın girəcəyinə yaxınlaşıb içəri baxdım: orada heç kəs yox idi.

Aydın görünürdü ki, burada kimsə yaşayır. Vaxtilə paleolit dövründə yaşayan insanın yatdığı daş üstündə, su çəkməyən plaşa bükülmüş bir adyal vardı. Ocaqda bir az kül görünürdü. Burada bəzi mətbəx şeyləri və yarısına qədər su tökülmüş bir vedrə vardı. Bir yığın boş konserv qabı göstərirdi ki, naməlum adam burada çoxdan yaşayır. Gözüm komanın alaqaranlığına alışdıqdan sonra bucaqda dəmir su parçı, bir şüşə də viski gördüm; viskidən bir qədər içilmişdi.

Bu şeyləri gözdən keçirdikdən sonra birdən daşın üstündə bir vərəq kağız gördüm. Yarımqaranlıqda karandaşla yazılan sözləri güclə oxuya bildim: «Doktor Uotson Kumbi-Tresiyə gedib».

Bir anlığa mən yerimdəcə quruyub qaldım. Belə görünür ki, naməlum adam ser Henrini deyil, məni güdür. Belə çıxır ki, bura gələn gündən məni hər addımda güdürlər... Ətrafıma baxdım, lakin elə bir iz tapmadım ki, bu yerin sakini, ya onun niyyəti haqqında fikir yürüdə bilim. Qəti qərara gəldim ki, sakitcə oturub komanın sakinini gözləyim.

Nəhayət, xeyli uzaqdan kiminsə gəldiyini eşit-

dim. Budur, çəkməsinin dabanı altında daşlar şaqqıldadı. Ayaq səsləri get-gedə yaxınlaşırdı... Mən tez lap qaranlıq bucağa çəkilib tapanca mı hazır vəziyyətdə tutdum. Birdən bayırda ayaq səsi kəsildi, görünür, o dayanmışdı. Sonra komanın girəcəyinə kiminsə kölgəsi düşdü. Bu zaman mən çox yaxşı tanıdığım bir səs eşitdim:

– Əzizim Uotson, bu gün çox gözəl bir axşamdır! Niyə axı belə bürküdə oturaq? Bayır daha yaxşıdır!..

On ikinci fəsil **Bataqlıqda ölüm**

Mənim nitqim tutuldu. Öz qulağıma inanmırdım. Bu laqeyd və kinayəli səs ancaq bir adamın səsi ola bilərdi:

– Holms! Holms ! – deyə çıxırdım.

O isə:

– Çıxın bayıra, – dedi, – xahiş edirəm, tapança ilə bir az ehtiyatlı olun.

Mən komadan çıxanda Holms daş üstündə oturub, mənim heyrət ifadə olunan üzümə baxırdı. Boz gözləri hiyləgərcəsinə parıldayırdı. O, bir az arıqlamışdı, amma gümrah görünürdü; son günləri daha çox açıq havada keçirdiyindən üzünün tunc rəngində idi. Əynində sadə idmançı kostyumu, başında kepka vardı! Üzü tər-təmiz qırılmışdı, köynəyində xırdaca bir ləkə də yox idi. Elə bil ki,

qədim insan komasında yox, Beyker-stritdə yaşayırdı.

Mən onun əlini bərk-bərk sıxaraq dedim:

– Kim məni öz gəlişi ilə bu qədər sevindirir bilərdi?!

– Həm də təəccübləndirir bilərdi?!

– Bəli, doğru deyirsiniz!

– Ancaq, dostum, sizi inandırırıram ki, təkcə siz təəccüblənmədiniz. Mən heç güman etməzdim ki, siz mənim müvəqqəti yaşadığım bu yeri tapa bilərsiniz. Mən bunu ancaq bura iyirmi addım qalanda bildim. Mən «Bredli Oksford-strit» markalı siqaretin kötüyünü görən kimi o saat başa düşdüm ki, mənim dostum Uotson buralardadır. Odur, sizin çəkdiyiniz siqaretin kötüyü cığırın yanına atılmışdır. Siz, yəqin, boş komaya həmlə edəndə onu atmısınız.

– Doğrudur.

– Uotson! Bəs siz mənim yaşadığım yeri necə tapdınız? Hə, Kartrayt ehtiyatsızlıq edib. Bu nə kağızdır? Siz Kumbi-Tresniyə Missis Laura Layonsla görüşməyə getmişdiniz?

– Bəli.

– Çox gözəl! Biz, görünür, öz axtarışımızda paralel xətlər üzrə hərəkət etmişik. İndi biz gərək əldə etdiyimiz məlumatları bir-birimizə söyləyək, onda bu məsələ haqqında bizim az-çox aydın təsəvvürümüz olar.

Mən bir qədər incik halda:

– Holms, – dedim, – niyə burada olmağınızı məndən gizlətmisiniz? Yoxsa mənə inanmırsınız? Holms, bu yaxşı iş deyil!

– Dostum, əgər mən ser Henrinin və sizin yanınızda olsaydım, onda mənim nöqtəyi-nəzərim sizinkindən heç də fərqlənməzdi, düşmənlərimiz də göz-qulaqda olardılar. Siz bilsəydiniz ki, mən burdayam, yəqin, dözməyib tez-tez mənimlə görüşmək istəyəcəkdiniz, bu da başqalarında şübhə yaradacaqdı. Niyə axı özümüzü heç lazımsız yerə təhlükə qarşısında qoyaq? Mən Kartraytı özümə gətirmişəm, — poçtda işləyən oğlan yadınızdadırmı? O mənim tapşırıgımı çox yaxşı yerinə yetirir. Siz mənim tələblərimi bilirsiniz: bir parça çörək və təmiz köynək mənə bəs eləyir. Adama bundan artıq nə lazımdır?!

Mən Holmsa yazdığım məlumatları, onların üstündə nə qədər zəhmət çəkdiyimi, onlarla necə fəxr etdiyimi xatırlayaraq titrək səslə dedim:

– Deməli, o məlumatları mən boş yerə yazmışam!

Holms cibindən bir dəstə məktub çıxartdı.

– Dostum, budur sizin yazdığınız məlumatlar! Mən onları çox diqqətlə oxumuşam — buna siz şübhə etməyə bilərsiniz. Mən işi elə qurmuşdum ki, onlar mənim əlimə ancaq birçə gün gecikməklə gəlib çatırdı. Son dərəcə çətin işdə sizin göstərdiyiniz səbat və müşahidəçilik hər bir tərifdən yüksəkdir!

Holmsın məni belə məharətlə aldatması ilə yenə də barışa bilmirdim, lakin onun mehribancasına söylədiyi sözlər mənim acığımı soyutdu. Bir də ki, mən dostumun haqlı olduğunu hiss edirdim və etiraf edirdim ki, onun yerini bilməməyim yalnız işin xeyri üçün lazım olub.

Holms mənim gülümsədiyimi görüb dedi:

– Bax belə. İndi siz mənə missis Laura Layonsla görüşünüzdən danışın. Sözü düzü, siz bu gün oraya getməsəydiniz, yəqin ki, sabah mən özüm ona baş çəkəcəkdim.

Gün batmışdı. Bataqlıq üzərinə qaranlıq çökürdü. Alaqaranlıqda Holmsla yan-yanə oturub, missis Layonsla olan söhbətimizi ona danışdım. Bu məsələ ilə o elə maraqlanırdı ki, bir çox şeyləri iki dəfə təkrar etməli oldum.

Mən qurtardıqdan sonra Holms dedi:

– Bu, çox mühüm məsələdir. Aydındır ki, missis Layonsla mister Steplton bərk dostdurlar. Onlar bir-birilə görüşürlər, bir-birinə məktub yazırlar. İndi biz bu faktdan istifadə edib Stepltonun arvadına təsir etməliyik.

– Stepltonun arvadına?

– Bəli, Stepltonun burada öz bacısı kimi qələmə verdiyi qadın əslində onun arvadıdır.

– Pərvərdigara! Holms! Siz bunu yəqin bilirsiniz? Bəs onda Steplton necə razı olub ki, ser Henri onun arvadına vurulsun!

– Ser Henrinin romantik hissləri onu fəlakət

qarşısında qoymuşdur. Təkrar edirəm: bu xanım, Stepltonun bacısı deyil, arvadıdır. Steplton öz niyyətini həyata keçirmək üçün arvadını sərbəst qadın kimi qələmə vermişdir.

– Siz bunu necə bildiniz?

– Steplton ilk dəfə sizinlə görüşərkən öz söhbətinə o qədər uymuşdu ki, İngiltərənin şimalında məktəbi olduğunu da sizə söyləmişdi. Müəllimi axtarıb tapmaq çox asan şeydir. Bunun üçün məktəb agentlikləri var, bu agentliklər sizə hər bir müəllim barəsində məlumat verə bilər. Mən onlardan məlumat istədim. Çox çəkmədi, öyrəndim ki, doğrudan da, bir məktəbdə çox pis bir iş olmuş, məktəbin müdiri arvadı ilə bərabər qaçmışdır. Orada onun familiyası Steplton deyil, başqa imiş. Lakin o məktəbin müdiri ilə bu Stepltonun bütün zahirə əlamətləri bir-biri ilə tamamilə düz gəlir. Məni bürüyən zülmət yavaş-yavaş zəifləməyə başladı, lakin hələ də bir çox şey mənim üçün qaranlıq idi.

– Əgər bu qadın Stepltonun arvadı isə, bəs missis Laura Layonsun buna nə dəxli var?

Bu sizin özünüzdən bir qədər aydınlaşdırdığınız məsələlərdən biridir. Siz Kumbi-Tresiyə getdikdən sonra bir çox şey aydın oldu. Məsələn, mən bilmirdim ki, missis Layons ərindən boşanmaq istəyir. Görünür, Stepltona ərə getmək fikrindədir; axı o, Stepltonun evli olduğunu bilmir. Biz hər ikimiz gərək sabah bu xanımı görərik. İndi isə, Uot-

son, sizin iş başına qayıtmaq vaxtınız çatmışdır? Sizin yeriniz Baskervil-Holldır. Steplton ser Henrini öz toruna salmaq istəyir, mən də onun özünü. Sizin köməyinizlə Steplton az qala mənim əlimdədir. İndi bizim qarşımızda ancaq bir təhlükə var: onun endirmək istədiyi zərbəni qabaqlamaq. Mənə bir gün, ya uzaqbaşı iki gün lazımdır, bu vaxt ərzində hər şey yoluna qoyulacaq. Siz bu bir-iki günü də ser Henridən muğayat olun — ana sevdiyi uşağından muğayat olan kimi! Eşidirsinizmi? Onu heç vaxt tək qoymayın!..

Əzab və dəhşət dolu qorxunc bir fəryad bataqlığın səssizliyini pozdu. Mən xeyli davam edən bu səsi eşidərkən damarlarımda qanın donduğunu hiss edirdim. – Aman allah! Bu nədir? Bu nə olan şeydir?

Holms cəld yerindən qalxdı, diqqətlə qaranlığa baxdı, pıçıldayaraq mənə ancaq bunu dedi:

– Səs salmayın!

Bizi dəhşətə salan bu səs qatı zülmət çökmüş bataqlığın içərilərindən gəlirdi. Holms pıçıldayaraq dedi:

– Bu səs haradan gəlir? – Bunu söylərkən Holmsın səsi titrədi. Mən ilk dəfə idi ki, dəmir kimi möhkəm əsəbləri olan bu adamın səsinin titrəməsinin şahidi olurdum. – Uotson, bu adam harada çıxır?

Bu iztirab dolu fəryad yenə də gecənin səssizliyini parçaladı, lakin indi o daha yaxından və daha

bərkdən eşidilirdi. Bu səsə başqa səslər də qarışmışdı: bu, boğuş bir nəriltili səsi idi.

Holms çıxırdı:

– Bu, it səsidir! Qaçaq oraya, Uotson, qaçaq oraya! Aman allah! Barı gecikməyəydik!

O özünü qaranlığa atdı, mən də onun dalınca yüyürdüm. Qabaqda, iri daşların ardında yenə ümitsiz bir fəryad qopdu, sonra da boğuş səslər eşidildi. Biz dayanıb qulaq asdıq. Lakin səs-küy kəsilmişdi.

Holms dəli kimi başını tutaraq ayaqlarını yerə döyürdü.

– Uotson, doğrudanmı o bizi qabaqladı?! Biz gecikdik! Mən axmaq, axı niyə ləngidim!

Biz səs gələn tərəfə yüyürdük. Təpələrin döşü ilə yuxarı qalxır, aşağı enirdik, qaranlıqda daşlara toxunur, ayağımıza dolaşan kollara fikir vermirdik.

Birdən yaxınlıqdan boğuş bir zarıltı səsi eşitdik. Daşların arasında qara bir şey görünürdü. Biz ona sarı yüyürdük. Bu, üzü üstə yıxılıb qalmış bir adamdı, sanki, mayallaq aşmaq istəyirdi, başı əyilib altında qalmışdı. Biz ona çatıb ayaq saxladıq. Ondən heç bir səs gəlmirdi. Holms bu hərəkətsiz bədənə toxundu, sonra dərşətlə çıxırıb əlini geri çəkdi. Yandırılmış kibrit onun qana batmış barmaqlarını və yerə tökülən qan gölməçəsini işıqlandırdı: qan meyitin parçalanmış başının altından axaraq yavaş-yavaş yerə yayılırdı.

Bu adam ser Henri Baskervil idi! Onun

əynindəki qırmızıya çalan bu qəribə mixəyi kostyumu tanımamaq olmazdı. Ser Henri Beykerstritə bu kostyumda gəlmişdi!

Holms inildədi. Mən həttə qaranlıqda onun üzünün necə ağardığını gördüm.

– Uotson! Mən hələ indiyə kimi belə bir zərbə almamışam! Axı kim biləydi ki, o mənim xəbərdarlıqlarımı nəzərə almayıb, təkbaşına bataqlığa

gedəcək?! And olsun allaha, bizim düşmənimiz nə qədər hiyləgər olsa da, sabah mən onu yaxalayaçağam!

Biz xeyli vaxtdan bəri çəkdiyimiz ağır zəhmətin birdən-birə belə bir müsibətlə nəticələnməsindən sarsılaraq cəsədin yanında durub nə edəcəyimizi bilmirdik. Uzaqda Qrimpenin yaxınlığında sarı bir işıq görünürdü. Bu işıq ancaq Stepltonun evində yana bilərdi. Mən lənətlər yağdıra-yağdıra yumruğumla onu hədələdim.

– Biz nəyi gözləyirik? Onu bu saat tutmaq lazımdır!

– Məsələ hələ qurtarmamışdır. O, ehtiyatlı və bic adamdır. Biz çox da bu şeyləri bilirik. Bunu sübut etmək lazımdır. O əclafın bizim əlimizdən çıxması üçün ehtiyatsız atılan bir addım kifayətdir.

– Bəs onda nə edək?

– Sabah, bizim işimiz çox olacaq. İndi isə gərək bədbəxt ser Henriyə son xidmətimizi göstərək.

– Holms, köməyə adam çağırmaq lazımdır. Biz onu evə qədər apara bilməyəcəyik... Aman allah, sizə nə oldu?

Ser Henrinin cəsədinə sarı əyilmiş Holms birdən çığıraraq oynamağa, qəhqəhə çəkib mənim əlimi silkələməyə başladı.

– Saqqal! Onun saqqalı var!

– Saqqal?

– Bu, ser Henri deyil... İlahi, bu, qaçan dustaqdır! Biz cəsədi cəld arxası üstə çevirdik. Buna daha

şübhə etmək olmazdı! Dar alın, meymun gözləri kimi çuxura düşmüş gözlər! Bu, qatil Seldenin cəsədi idi!

Bu zaman hər şey mənə aydın oldu. Yadıma düşdü ki, ser Henri köhnə pal-paltarının çoxusunu Berrimora bağışlamışdı. Deməli, Berrimor bunları Seldenə vermişdir ki, o, paltarını dəyişib getməyə hazırlaşsın. Bu ayaqqabını, köynəyi, bir zaman ser Henri özü geyər, bu kepkanı o qoyardı.

Holms dedi:

– Deməli, bu bədbəxt əynindəki kostyumun güdazına getmişdir. Görünür, ser Henrinin geydiyi şeylərdən birini itə iylətmişlər. Uotson, bir baxın! Bu nədir? Yoxsa o özüdür? Bir həyasızlığa bax!.. Bizim şübhələrimiz haqqında bircə kəlmə də söz deməyin, bircə kəlmə də! Yoxsa mənim bütün planlarım pozular.

Bataqlığın içərilərindən bizə sarı bir adam gəlirdi. Parlaq ay işığında o aydınca görünürdü. Mən dərhal bu cılız bədənli, tez-tez və atıla-atıla yeriyən adamı tanıdım; bu, Steplton idi. Bizi görüb bir anlığa ayaq saxladı, sonra yenə də bizə sarı gəlməyə başladı.

– Doktor Uotson, siz hara, bura hara! Heç gözləməirdim ki, gecə vaxtı bataqlıqda sizə rast gələcəyəm!.. Aman allah! Bu nədir? Yox! Bu ola bilməz! Yoxsa bu, bizim dostumuz ser Henridir?

Steplton cəld mənim yanımdan keçib meyitə sarı əyildi. Birdən içini çəkdi, əlindəki siqar yerə düşdü,

Dili dolaşa-dolaşa mızıldadı:

– Bu kimdir... kimdir bu?

– Bu, Prinstaun həbsxanasından qaçan Seldendir.

Steplton meyit kimi ağarmış üzünü bizə sarı çevirdi, O, çox çətinliklə iradəsini toplayaraq özünü ələ ala bildi. Əvvəl diqqətlə Holmsa, sonra da mənə baxdı.

– Aman allah! Bu nə dəhşətdir! Bu necə baş verib?

– Görünür, o, qayadan yıxılıb ölüb. Dostumla bataqlıqda gəzirdim, bu adamın çıxırdığını eşitdik.

– Mən də bu çıxırtıya evdən çıxdım. Mən ser Henridən nigaran idim.

Mən özümü saxlaya bilməyib soruşdum:

– Ser Henridən niyə?

– Bu gün o bizə gələcəkdi, amma nədənsə gəlmədi, bu məni çox təəccübləndirdi. Bataqlıqdakı çıxırtını eşidəndə, təbiidir ki, mən onun barəsində qorxuya düşdüm, – Steplton yenə də nəzərini məndən çəkərək Holmsa baxdı. – Bu çıxırtıdan başqa siz ayrı şey eşitmədiniz ki?

Holms:

– Xeyr, – deyə cavab verdi. – Siz necə?

– Mən də eşitmədim.

– Onda niyə soruşursunuz?

– Ah, siz ki bilirsiniz: burda camaat itəbənzər bir kabusun dolaşdığından danışır! Buna görə də maraqlanıram, bəlkə, siz onun səsinə eşitmisiniz.

Mən dedim:

– Yox, biz belə bir səs eşitməmişik.

Steplton köksünü ötürdü:

– Mister Şerlok Holms, siz bu barədə nə fikirdəsiniz?

Mənim dostum ona yüngül təzim edərək:

– Əcəb tanımaq qabiliyyətiniz var! – dedi.

Doktor Uotson buraya gələndən sonra biz sizin də gelişinizi gözləyirdik. Siz də lap vaxtında gəldiniz, gəlib faciənin üstünə çıxdınız. Hər halda, güman edirəm, sizin gelişiniz bizim hamımızı düşündürən bu hadisələri aydınlaşdıracaqdır.

Holms çiyinlərini sıxdı.

– Adam öz işində həmişə müvəffəq olmur. Nədənsə bu işdən mən baş çıxara bilmirəm.

Steplton diqqətlə ona baxırdı. Sonra mənə dönərək dedi:

– Mən məmnuniyyətlə meyitin bizim evə aparılmasını təklif edərdim, ancaq mənim bacım bundan qorxa bilər; buna görə də yaxşısı budur ki, aparmayaq. Gəlin bir şeylə bunun üzünü örtək, burda qoyaq qalsın. Sabaha kimi ona heç bir şey olmaz.

Belə də elədik. Steplton bizi öz evinə təklif etdi, lakin biz onun təklifini rədd etdik. O təkbaşına evinə qayıtdı. Biz də Baskervil-Holla tərəf getdik.

Holms mənimlə yan-yanə gedə-gedə:

– Axır ki biz onunla əlbəyaxa olduq, – dedi. – Amma nə möhkəm adammış! Özünü nə tez ələ aldı! Gəlib görəsən sənə məhv etdiyin adam heç

də nəzərdə tutduğun şəxs deyil, bu, həqiqətən, sarsıdıcı bir zərbə idi. Uotson, mən Londonda da sənə demişdim, indi də təkrar edirəm: biz hələ indiyə kimi belə bir düşmənlə döş-döşə gəlməmişik!

– Ancaq heyif ki, o sizi gördü. Necə bilirsiniz: sizə rast gəlməyi onun planına təsir edəcəkmi?

– Əlbəttə. İndi o daha ehtiyatlı hərəkət edəcək, ya da ən təhlükəli bir addım atmaq qərarına gələcəkdir.

– Siz niyə onu tutmaq istəmirsiniz?

– Əzizim Uotson! Sizin hissləriniz sizi qəti tədbir görməyə sövq edir. İndi onu tutmaqla biz heç bir şey sübut edə bilmərik. Biz məhkəməyə öz fantastik mülahizələrimizlə getsək, bizə gülərlər. Bizdə cinayətin motivi ilə bağlı heç bir fakt yoxdur. Nəyə görə Steplton Baskervillərin kökünü kəsmək istəyir. Bununla bağlı mənim missis Laura Layonsa çox ümidim var. Ümid edirəm ki, o, bəzi həqiqətləri bildikdən sonra bizə çox kömək edəcəkdir.

Baskervil-Hollun darvazasına çatanda mən dostumdan soruşdum:

– Siz içəri girəcəksinizmi?

– Bəli, girəcəyəm. İndi daha gizlənməyin mənası yoxdur. Uotson, sizə bir sözüm də var: ser Henriyə it barəsində heç bir şey deməyin. Qoy o elə bilsin ki, Selden yıxılıb ölmüşdür. Belə olsa, sabah o başına gələcək hadisəyə daha asanlıqla dözə bilər. Zənnim məni aldatmırsa, sabah o, Merripit-Hausa nahara gedəcəkdir.

- Məni də axı oraya çağırıblar.
- Onda siz gərək onların dəvətini rədd edəsiniz, Qoy Ser Henri tək getsin!

On üçüncü fəsil
Tor qurulmuşdur

Ser Henri təzə qonağın gəlişinə həddən artıq sevindi. Axşam yeməyindən sonra biz Seldenin başına gələn hadisəni Holmsun təlimatına uyğun ser Henriyə danışdıq. Sonra mən Berrimora və onun arvadına Seldenin öldüyünü xəbər verdim. Berrimor bu xəbəri eşidəndə bir yüngüllük hiss etdiyini gizlətmədi. Arvadı isə, döşlüyü ilə üzünü örtərək dərdli-dərdli ağladı.

Ser Henri dedi:

– Uotson, sizə söz verməsəydim ki, bataqlığa getməyəcəyəm, mən bu axşamı çox şən keçirə bilərdim, çünki Steplton kağız göndərüb, məni evinə dəvət etmişdi.

Holms soyuq bir ifadə ilə dedi:

– Bəli... siz bu axşamı çox şən keçirə bilərdiniz, mən buna şübhə etmirəm...

Ser Henri dedi:

– Mister Holms, bir danışın görək, işlərimiz nə vəziyyətdədir? Siz bu dolaşmış işdən baş çıxara bildinizmi? Mən də, Uotson da necə gəlmişdiksə, eləcə də qalmışdıq, yeni heç bir şey öyrənə bilməmişik.

– Mən elə güman edirəm ki, lap yaxın vaxtda bir

çox şeylər aydınlaşacaqdır. Bu iş son dərəcə çətin və dolaşlıq işdir, belə işə çox nadir hallarda rast gəlmək olar. Bu işin bəzi cəhətləri hələ də mənim üçün qaranlıq qalır... Ancaq bu qaranlıq aydınlaşacaq, mütləq aydınlaşacaq!..

– Bizim bataqlıqda eşitdiyimiz səs barəsində yəqin ki, Uotson sizə danışmışdır. Bu, boş bir mövhumat deyil. Mənim itlərdən başım çıxır, it səsini də ayıra bilirəm. Əgər siz o itin ağzına buruntaq vurub onu zəncirləyə bilsəniz, sizi dünyada ən böyük xəfiyyə hesab edəcəyəm.

– Onun ağzına buruntaq da vurulacaq, özü də zəncirlənəcək, ancaq mənə kömək edin.

– Siz nə əmr etsəniz, mən onu yerinə yetirəcəyəm.

– Çox gözəl! Ancaq mən, qeydsiz-şərtsiz mənə tabe olmağı tələb edəcəyəm, ona görə də gərək «niyə», «nə üçün» sualları olmasın!

– Siz necə istəyirsinizsə, elə də olar.

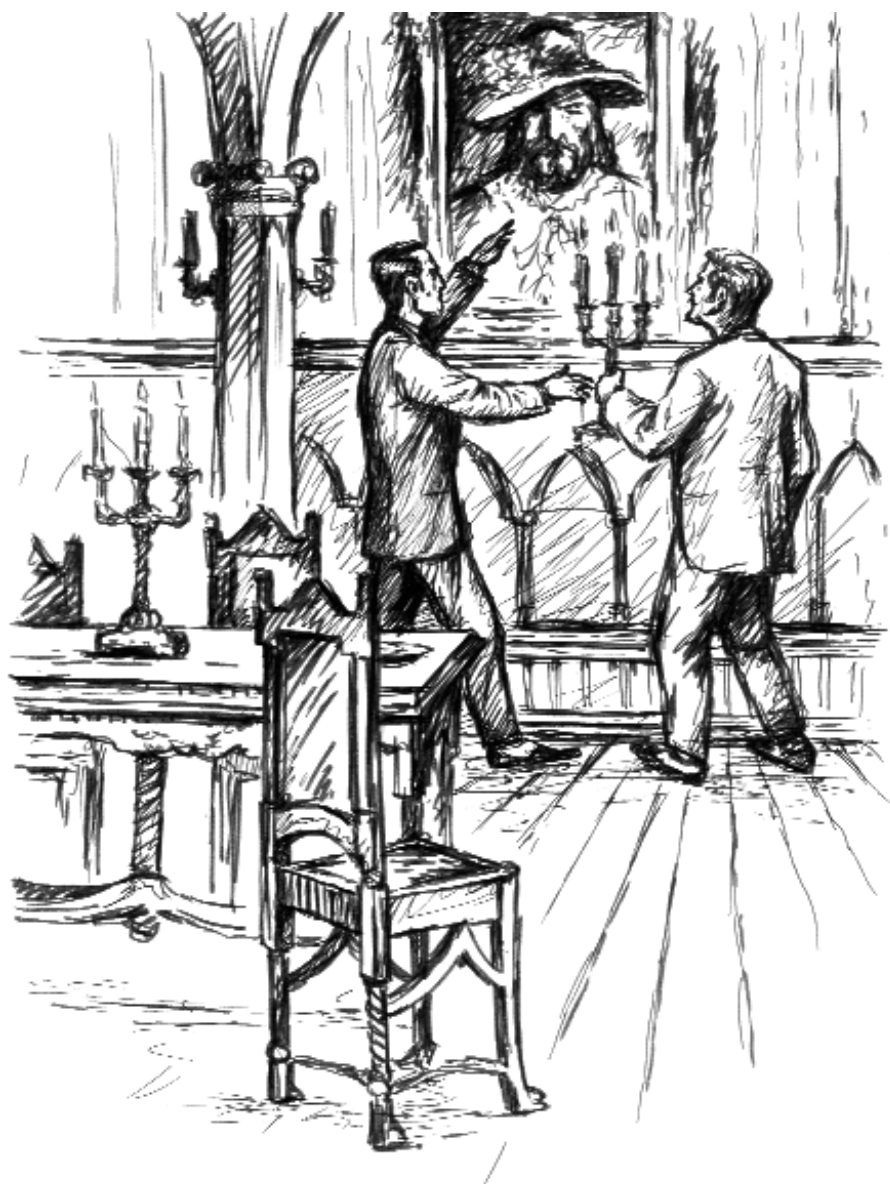
– Siz buna razı olursunuzsa, onda biz məsələni həll edə bilərik. Mən şübhə etmirəm ki...

Holmsın sözü yarımçıq qaldı: gözlərini mənim başımın üstündən harasa zilləyərək diqqətlə baxmağa başladı.

Biz bir ağızdan dedik:

– Nə oldu?

Holms üzünü bizə çevirdi: mən hiss etdim ki, o öz həyəcanını yatırmağa çalışır. Onun üzü yenə də heç bir şey ifadə etmirdi, lakin gözləri qalibiyyətlə

parıldayırdı.

Holms qarşı tərəfdəki divara vurulmuş şəkli göstərərək dedi:

– Ser Henri, mənimlə üz-üzə divarda portreti asılmış bu şəxs kimdir?

– Bah! Onunla siz gərək tanış olasınız. Bütün bu müsibətlərin bəisi olan xəbis Hüqo həmin o özüdür. Baskervillər iti əfsanəsi onun başına gəlmiş hadisə ilə bağlıdır!

Mən maraqla, bir az da təəccüblə şəklə baxdım.

Holms:

– Pərvərdigara! – dedi. – Üzdən gör necə sakit, dinc adama oxşayır! Amma gözlərindən, elə bil ki, cin yağır. Lakin mən sizin Hüqonu quldur sifətli, yekəpər, qüvvətli, qoçaq bir adam təsəvvür edirdim.

– Öz şəkildir, buna zərrə qədər də şübhə ola bilməz. Şəklin o üzündə onun adı, şəklin çəkildiyi tarix yazılmışdır: min altı yüz qırx yeddinci il.

Bundan sonra Holms heç nə danışmadı, Hüqo deyilən bu azğın, əxlaqsız adamın şəkli, sanki, onu özünə bənd etmişdi. Yalnız ser Henri öz otağına getdikdən sonra Holmsın nələr düşündüyü mənə aydın oldu. O, masanın üstündən şamı götürüb divardakı şəklə yaxınlaşdırdı.

– O sizə heç kəsi xatırlatmır?

– Üzünün aşağı hissəsi bir qədər ser Henriyə oxşayır.

Holms stula çıxdı, şamı sol əlində tutaraq, sağ əli

ilə Hüqonun geniş kənarlı şlyapasının, alına tökülmüş saçının üstünü örtüdü.

Mən heyrlətlə səsləndim:

– Pərvərdigara! Bu ki Stepltondur!

– Bəli, bu həm fiziki, həm də mənəvi cəhətdən keçmişə qayıtmağın maraqlı bir nümunəsidir! O da Baskervildir, bu, lap aydın görünür.

– Özü də varis olmağa çalışır.

– Heç şübhəsiz! İndi o bizim əlimizdədir.

Ertəsi gün səhər yuxudan durub geyinərkən pəncərədən bayıra baxdım. Holmsu gördüm; heç demə o məndən də tez durmuş, özü də hara isə gedibmiş.

– Siz bataqlığa getmişdiniz?

Mən Qrimpenə qədər getdim, orada Seldenin ölümü haqqında Prinstuana teleqram vurdum. Güman edirəm ki, sizin heç birinizi bu iş üstündə narahat etməyəcəklər. İndi gərək ser Henrini görək. Budur, özü də gəlir! Ser Henri, əgər mən səhv etməmişəm, deyəsən, bizim dostumuz Steplton bu gün sizi nahara çağırmışdır.

– Yəqin ki, siz də bizimlə gedəcəksiniz? Onlar qonaqpərvər adamlardır, sizə çox şad olacaqlar.

– Əfsus ki, mən gərək Uotsonla bərabər Londona gedəm.

– Londona?

– Bəli. İndiki vəziyyətdə biz orada olsaq yaxşıdır. Ser Henrinin üzündə narazılıq əlaməti göründü.

– Amma mən elə bilirdim ki, siz bu işin axırına

kimi mənı qoyub getməyəcəksınız!

– Dostum, siz gərək danışıqsız mənə tabe olasınız, sizdən nə tələb edirəmsə, onu yerinə yetirəsiniz! Siz öz dostlarınıza bizim adımızdan deyın ki, biz məmnuniyyətlə gələrdik, ancaq təxirəsalınmaz bir iş üçün Londona getməli olduq. Biz yenə də tezliklə Devonşirə qayıdacağıq. Siz mənim sözüümü onlara deməyi yadınızdan çıxartmazsınız ki?

– Əgər siz buna israr edirsinizsə, deyərəm.

– Sizi inandırırım ki, ayrı çıxış yolu yoxdur. Bir xahişim də var: Merripit-Hausa ekipajla gedin, sonra ekipajı geri göndərin, Stepltona deyın ki, evə piyada gedəcəksınız.

– Bataqlığın içi ilə piyada?

– Bəli.

– Siz axı özünüz mənı bundan çəkindirirdiniz?

– Amma indi lap arxayınca gedə bilərsınız. Mən bunu tələb edirəm. Bir də ki, həyatınız sizin üçün əzizdirsə, bu sözlərimi unutmayın: Merripit-Hausdan Qrimpen yoluna gedən cığırdan kənara çıxmayın.

– Bütün tapşırıqlarınız eynən yerinə yetiriləcəkdir.

Çox çəkmədi ki, biz ser Henridən ayrıldıq. İki saat sonra isə Kumbi-Tresidə stansiya platformasına çıxdıq. Orada orta boylu bir oğlan uşağı bizi gözləyirdi.

– Ser, nə kimi əmriniz var?

– Kartrayt, qatara min, Londona get. Çatan kimi mənim adımdan ser Henri Baskervilə teleqram vur. Teleqramda yaz ki, mən qeyd dəftərini itirmişəm, onu tapıb ya yox. Əgər tapıbsa, qoy onu sifariş bəndərolu ilə Beyker-stritə göndərsin.

– Baş üstə, ser.

– İndi get stansiya kontorundan soruş, gör mənim adıma bir şey varmı?

Çox çəkmədi ki, uşaq qayıdıb gəldi və bir teleqram gətirdi. Holms teleqramı oxuyub mənə verdi. Teleqramda bu sözlər yazılmışdı:

«Teleqramınızı aldım. Həbs orderi ilə çıxıram. Beş qırxdə orada olacağam. Lestreyd».

– Bu, mənim səhər göndərdiyim teleqramın cavabıdır. Lestreyd yaxşı xəfiyyədir; onun bizə köməyi dəyə bilər. Uotson, hələ bizim vaxtımız var, güman edirəm ki, missis Laura Layonsa baş çəkməyin vaxtıdır.

Holmsun iş planı yavaş-yavaş mənim üçün aydınlaşırdı. O, ser Henrinin vasitəsilə Stepltonu arxayın edəcək ki, biz burada yoxuq. Əgər ser Henri Holmsun Londondan teleqram göndərdiyini Stepltona söyləsə, onda daha heç bir şübhə yeri qalmayacaq. Biz isə lazım olan vaxtda oraya gedəcəyik, o zaman gedəcəyik ki, ser Henriyə bizim köməyimiz lazım olacaq.

Missis Laura Layons öz iş kabinetində oturmuşdu. Şerlok Holms onunla elə qəfildən və elə açıqcasına söhbətə başladı ki, qadının gözləri

heyrətdən bərələ qaldı.

Holms:

– Mən ser Çarlz Baskervilin ölümü ilə bağlı təhqiqat aparıram, — deyə sözə başladı. — Mənim dostum doktor Uotson bu məsələ ilə əlaqədar sizin söylədiklərinizi və söyləmək istəmədiklərinizi mənə dedi.

Missis Layons dikbaşlıqla soruşdu:

– Mən nə barədə susmuşam?

– Siz axşam saat onda ser Çarlzı xiyabanın qapısına çağırıldığınızı boynunuza almısınız. Biz də bilirik ki, ser Çarlz həmin saatda, həmin yerdə ölmüşdür. Siz bu iki məsələ arasındakı əlaqəni açıb deməmisiniz.

– Bunların arasında heç bir əlaqə yoxdur.

– Belə olduqda bu iki şeyin üst-üstə düşməsi, doğrudan da, çox qəribədir. Ancaq mən elə güman edirəm ki, biz, nəhayət, bu əlaqəni müəyyən edəcəyik. Missis Layons, mən sizinlə lap açıq danışacağam. Söhbət ölüm haqqında gedir. Bu barədə əldə olan dəlillər göstərir ki, yalnız sizin dostunuz mister Steplton deyil, hətta onun arvadı da məhkəməyə düşə bilər.

Missis Layons cəld kreslodan qalxdı.

– Onun arvadı?!

– Bu daha heç kəs üçün gizlin deyil. Stepltonun bacısı kimi qələmə verdiyi qadın əslində onun arvadıdır.

Missis Layons kresloya oturdu və kreslonun qol-

larını barmaqları ilə elə bərk sıxdı ki, dırnaqları ağardı.

– Onun arvadı! Onun arvadı...

– Bunu sübut etmək çətin deyil. Baxın, bu onların şəklidir: dörd il bundan əvvəl Yorkda çəkilməmişdir. Şəklin arxasında «M-r və m-s Vandeler» sözləri yazılmışdır. Bu da üç başqa sənəddir; bu sənədləri mötəbər adamlar imzalamışlar, Sənədləri oxuyun, onda mənim dediklərimə zərrə qədər də şübhəniz qalmaz.

Missis Layons qabağına qoyulan kağızları ötəri gözdən keçirib bizə baxdı.

– Mister Holms, o ancaq mənə söz verib, deyib ki, əgər ərindən boşansan, səni alaram. Belə çıxır ki, mən onun əlində bir alət olmuşam. Bu cür yalan deyən adama nə üçün sədaqətli olum? Qoy öz xəbisliyinin cəzasını çəksin! Nə istəyirsiniz soruşun, mən sizdən heç bir şeyi gizlətməyəcəyəm. Bir məsələdə mən sizə and içirəm: o məktubu yazanda mənim heç yuxuma da girməzdi ki, bununla mən ən xeyirxah dostum olan ser Çarlzı məhv edəcəyəm!

Şerlok Holms dedi:

– Xanım, mən sizin hər kəlmənizə inanıram! Yəqin, bunu danışmaq sizə çox ağır iztirab verir. Gəlin belə edək: mən danışım, mühüm bir şeydə səhv buraxmış olsam, siz düzəldərsiniz. Məktubu siz Stepltonun sözü ilə yazmısınız, sizi o yoldan çıxarıb. O, yəqin, sizə demişdir ki, ser Çarlz sizin

bütün boşanma xərcinizi öz üzərinə götürəcək, eləmi?

– Bəli.

– Məktubu göndərəndən sonra isə sizə demişdir ki, ser Çarlzla görüşə getməyin.

– O dedi ki, boşanma xərcini bir başqası versə, onda mən gərək heç kişi olmayam! And içdi ki, nə qədər kasıb da olsa, bizi bir-birimizdən ayıran maneəni aradan qaldırmaq üçün son qəpiyini də verəcək. Sonradan mənə dedi ki, ser Çarlzın ölümü çox qərribə bir vəziyyətdə olmuşdur, sizin yazdığınız məktubdan xəbər tutsalar, sizdən şübhələnəcəklər.

Şerlok Holms:

– Ümumiyyətlə, sizin indiyə kimi sağ qalmağınız təəccüblüdür, – dedi. – Onun sirri sizin əlinizdə imiş. Bu son aylarda siz uçurumun kənarı ilə gəzirmişsiniz. İndi isə, missis Layons, icazə verin, sizə xoş günlər arzu edək. Amma yəqin ki, biz yenə də görüşəcəyik.

Bunu deyib biz bu füsunkar qadından ayrıldıq.

London sürət qatarı gurultu ilə gəlib stansiyada dayandı. Birinci dərəcəli vaqondan balaca boylu, enlikürək bir adam düşdü. Biz görüşdük. Lestreydin Holmsa göstərdiyi ehtiramdan mən bildim ki, onlar bir yerdə işləməyə başladıqdan sonra o, çox şey başa düşmüşdür. Bir vaxtlar isə bu adam Holmsun məntiqi dəlillərinə son dərəcə etinasızlıqla baxırdı.

Lestreyd soruşdu:

– Hə, necədir, böyük işdir?

Holms:

– Çoxdandır, belə bir işlə qarşılaşmamışam, – deyə cavab verdi. – Bizim hələ iki saat vaxtımız var. Gəlin bunu nahara sərf edək, sonra da, Lestreyd, biz sizi Dartmurun təmiz axşam havasına qonaq edərək.

On dördüncü fəsil

Baskervil əfsanəsi puç olur

Bizi aparan ekipaj Baskervil-Holla çatanda biz sürücünün pulunu verib onu Kumbi-Tresiyə göndərdik, özümüz isə Merripit-Hausa sarı yola landıq.

– Lestreyd, yanınızda silahınız varmı?

Balacaboy xəfiyyə təsdiqedici tərzdə gülümsədi.

– Çox gözəl! Uotsonla mən də hər ehtimala qarşı hazırlaşmışıq.

– Mister Holms, indi bizdən tələb olunan nədir?

– Tələb olunan səbrdir. Gözləyəcəyik. İndi sizdən xahiş edirəm: mümkün qədər səssiz yeriyn, pıçiltı ilə danışın.

Biz Stepltonun evinə gedən cıgırla ehtiyatla yeriirdik. Evə iki yüz yard qalırdı ki, Holms dayandı:

– Dayanın. Burada durub gözləyəcəyik.

Holms ətrafına boylandı, divar kimi yavaş-yavaş

bizə sarı gələn dumana baxıb, səbirsiz halda mızıldandı.

– Uotson, oraya baxın, duman düz bizim üstümüzə gəlir.

– Bu pisdir?

– Pis dedin qoydun! Mənim planımı ancaq duman poza bilər. Amma ser Henri orada çox ləngiməyəcək. Saat ondur. Duman gəlib cığıra çatana kimi ser Henri oradan çıxacaqmı? İndi hər şey, həmçinin onun həyatı bundan asılıdır.

Bataqlığın üzərinə sərilən ağ pərdə sürətlə evə yaxınlaşırdı. Artıq bağın arxa tərəfi dumanın içərisində idi. Ağacların yalnız başı görünürdü. Holms qəzəblə dedi:

– Ser Henri on beş dəqiqəyə kimi evdən çıxmasa, duman cığırın üstünü alacaq.

– Bir az geri çəkilmək, ora hündürdür.

– Doğrudan da, elə eləsək yaxşıdır.

Duman yaxınlaşdıqca biz get-gedə geri çəkildik, axırda evdən yarım mil uzaqlaşdıq.

Holms dedi:

– Biz çox geri çəkildik, bu, bir az təhlükəlidir: ser Henri gəlib bizə çatana kimi it onun üstünü ala bilər.

O dizləri üstə durub qulağını yerə qoydu.

– Şükür allaha! Deyəsən, gəlir!

Bataqlığın səssizliyi içərisində yeyin-yeyin atılan ayaq səsləri eşidildi. Biz iri daşların dalında gizlənərək, diqqətlə gümüşü dumana doğru baxırdıq.

Ayaq səsləri get-gedə yaxınlaşırdı, nəhayət, bizim gözlədiyimiz adam, sanki, pərdəni aralayaraq, duman arasından göründü. O, bizim yanımızdan keçib təpənin yastı döşü ilə yuxarı qalxmağa başladı. Tez-tez başını döndərib geriye baxır, görünür, nədənsə ehtiyat edirdi. Holms pıçılda-yaraq:

– Səssiz! – deyib tapançanın çaxmağını çəkdi! – Qulaq asın! Bu da o!

Dumanın lap sıx yerində tez-tez atılan ayaq səsi eşidildi. Biz üçümüz də gözüümüzü dumana zilləmişdik. Mən Holmsun yanında durmuşdum. Ötəri onun üzünə baxdım: onun bənizi ağarmışdı, gözləri ay işığında alışıb yanırdı. Birdən onun üzündəki ifadə dəyişdi. Gözlərində heyranət və şaşqınlıq göründü, alt çənəsi sallandı. Elə bu anda Lestreyd dəhşət içində çığırub üzü üstə yerə yıxıldı.

Bəli! Bu, çox iri, qatran kimi qara bir it idi! Biz hələ indiyə qədər belə bir it görməmişdik. Onun açılmış ağzından alov çıxırdı, gözlərindən qığılcım saçılırdı, sifətindən və yalından od parlayırdı. Birdən-birə duman içərisindən çıxaraq bizim üstümüzdə gələn bu məxluqdan daha dəhşətli, daha iyrənc bir şey adamın xəyalına gələ bilməzdi.

Bu dəhşətli it ser Henrinin izinə düşərək, yeri iyləyə-iyləyə iri sıçrayışlarla gedirdi. Biz ancaq o yanımızdan keçib gedəndə ayıldıq. Bu zaman mənəm də, Holmsun da tapançası birdən açıldı, bunun ardınca eşidilən qulaqbatırıcı nəriltili göstərdi

ki, atılan güllələrdən heç olmasa biri ona dəymişdir. Amma it dayanmayıb, yenə də sürətlə irəli cumurdu. Biz ser Henrinin dönüb geriyə baxdığını, dəhşət içində əllərini qaldırdığını və aciz halda donub qaldığını gördük: bənizi meyit kimi ağarmışdı.

Lakin itin ağrıdan nərildəməsi bizi qorxudan çıxartdı; o şey ki yaralanır, deməli, onu öldürmək də olar! İlahi! Holms necə qaçır! Mən həmişə yaxşı qaçan adam hesab olunurdum; amma indi o məni ötüb keçdi. Biz cığırda sürətlə qaçır, ser Henrinin cığirtısını və itin nəriltisini eşidirdik. İt ser Henrinin üstünə atılanda mən özümü oraya ye-

tirdim. Elə bu anda Holms itin böyrünə bir-birinin ardınca beş güllə vurdu. İt axırcı dəfə zingildədi, dişlərini qəzəblə şaqqıldatdı, arxası üstə yığılıb ayaqlarını uzatdı. Mən tapancamı onun dəhşətlə parıldayan sifətinə uzatdım, lakin atmalı olmadım, nəhəng it ölmüşdü.

Ser Henri huşsuz halda yerə sərilib qalmışdı. Bir azdan onun göz qapaqları tərپəndi. Lestreyd konyak butulkasının boğazını onun dişləri arasına soxdu, bir an sonra o, gözlərini açdı. Ser Henri pıçıldayaraq dedi:

– Aman allah! O nə idi? O haradadır?

Holms:

– O daha yoxdur, — dedi. — Sizin nəslinizi təqib edən xəyal həmişəlik məhv oldu.

Bizim qabağımızda sərilib qalmış qorxulu heyvan cavan dişi şir boyda dəhşətli bir it idi. Onun yekə ağzı hələ də göyümtül bir alovla parıldayırdı, vəhşi gözlərinin ətrafı işıq saçırdı. Mən əlimi onun od kimi ışıldayan başına vurdum, əlimi çəkəndə gördüm ki, mənim də barmaqlarım qaranlıqda işıldayır.

– Bu, fosfordur, — dedim.

Holms dedi:

– Ser Henri, sizi bu təhlükəyə məruz qoyduğum üçün məni bağışlayın. Mən elə bilirdim ki, adi bir it görəcəyəm, heç demə, bu, belə bir əjdaha imiş! Bir də ki, duman bizə mane oldu, biz bu iti, ona layiq olan bir şəkildə qarşılaya bilmədik. İndi necəsiniz, ayağa qalxa bilərsinizmi?

– Mənə bir qurtum da konyak verin, onda hər şey düzələr. Bax, belə. İndi sizin köməyinizlə qalxa bilərəm.

Ser Henri qalxmaq istədi, lakin qalxa bilmədi. Onun bənizi kətan kimi ağarmışdı, bütün bədənini əsirdi. Biz onu iri, hamar daşların yanına gətirdik.

Holms dedi:

– İndi biz getməliyik. Başlanılan işi sona çatdırmaq lazımdır. Siz burada bizi gözləyin. Artıq bu bataqlıqda sizin üçün qorxulu heç nə yoxdur.

Biz ser Henrini orada qoyub iti addımlarla Stepltonun evinə yaxınlaşdıq. Evin bayır qapısı tay-

batay açıqdı, biz cəld evə girib otaqları gözdən keçirtdik. Yalnız yemək otağında işıq yanırdı. Steplton əlli-ayaqlı yox olmuşdu. İkinci mərtəbədə yataq otaqlarından birinin qapısı bağlı idi. Lestreydin səsi gəldi:

– Orada adam var!

Otaqdan zəif inilti səsi gəlirdi. Holms təpiyini qapının kiliddən azca yuxarı olan yerinə vurdu, qapı taybatay açıldı. Biz tapancaları əlimizdə hazır tutub içəri girdik.

Lakin bizim axtardığımız bu rəzil adam orada da yox idi. Otağın ortasında tavanın çürümüş tiri altına vurulmuş yoğun bir dirək vardı. Dirəyə döşək ağları ilə bir adam bağlanmışdı. Döşək ağları onu başdan-ayağa bürümüşdü, ancaq gözləri görünürdü. Dəhşət dolu bu gözlər yalvarıcı nəzərlərlə bizə baxırdı. Biz bir anda ağları qopartdıq, ağzına təpilən dəsmalı çıxartdıq. Əldən düşmüş bir qadın qarşımıza yıxıldı. Bu, missis Steplton idi. Onun başı sinəsi üstünə düşdü, mən onun boyunda qırmızı bir zolaq gördüm: bu, qamçı yeri idi.

Holms:

– Alçaq! – deyə çığırdı. – Lestreyd, konyak hanı? Onu stulda oturdun. Belə işgəncədən sonra kim olsa özündən gedər!

Missis Steplton gözlərini açdı:

– O xilas ola bildi? O qaçdı?

– Xanım, o bizim əlimizdən qaçıb qurtara bilməz!

– Yox, yox, mən ərimi demirəm. Ser Henri... xilas

ola bildimi?

– Bəli.

– Bəs it necə oldu?

– İti öldürdük!

O, köksünü ötürdü.

– Şükür allaha! Alçaq! Bir baxın görün o mənim başıma nə oyun açıb!

Missis Steplton qollarını çırmadı: onun qolları gömgöy göyərmişdi. Missis Steplton özünü saxlaya bilməyib hönkürtü ilə ağladı.

Holms dedi:

– Elə isə deyin görək: onu harada tapmaq olar? Əgər siz onun etdiyi cinayətlərdə ona yoldaş olub-sunuzsa, onda günahınızı yumaq üçün əlinizə düşən fürsətdən istifadə edin: bizə kömək edin!

– O, ancaq bir yerdə gizlənə bilər. Bataqlığın lap ortasında xırdaca bir ada var, İtini də orada saxlayırdı. O özünə orada hər şey hazırlamışdı ki, qaçmalı olsa, istifadə edə bilsin.

Belə bir dumanda onun ardınca getməyin mənası yox idi. Biz Lestreydi missis Stepltonla Merripit-Hausda qoyub, ser Henri ilə bərabər Baskervil-Holla qayıtdıq. Stepltonun tutduğu işləri daha ondan gizlətmək olmazdı. O sevdiyi qadının başına gələn əhvalatı eşidib, bu zərbəni mərdliklə qarşıladı.

Ser Henrinin gecə keçirdiyi sarsıntı səhərə yaxın bərk qızdırma ilə nəticələndi. O, huşunu itirdi. Doktor Mortimer ondan ayrılmırdı.

Səhər açılanda duman çəkildi, miss Steplton bizi bataqlığın içindən keçən cığırın başlandığı yerə gətirdi. O bizi ərinin izi ilə aparırdı. Bu bataqlıq yapışqan kimi bizim qıcımıza yapışaraq özünə çəkirdi, Biz güclə yeriyirdik. Təpəciklərdən birinin üstündə balaca bir şey qaralırdı. Holms oraya ayaq qoyan kimi qurşağa qədər palçığa girdi, biz olmasaydıq o, yəqin ki, həmişəlik Qrimpen bataqlığının sakininə çevriləcəkdi. Holms əlində köhnə bir ayaqqabı tayı tutmuşdu.

– Belə qiymətli bir şey üçün palçıq vannası qəbul etmək olardı! Bu, bizim dostumuzun London mehmanxanasında itən ayaqqabısıdır! Steplton iti ser Henrinin izinə buraxanda bu ayaqqabını əvvəl ona iylətmiş, sonra özü ilə aparmış, axırda atıb qaçmışdır. Deməli, bu yerə kimi o, sağ-salamat gəlib çatmışdır.

Görünür, Steplton o dumanlı gecədə özünü adaya yetirə bilməmişdir. Bu üfunətli Qrimpen bataqlığı onu öz girdabına çəkib məhv etmişdi.

GERİYƏ BİR NƏZƏR

Noyabrın sonu idi. Yağışlı, dumanlı bir axşamdı. Mən Holmsla bərabər Beyker-stritdə, Holmsun kabinetində yanan buxarının qabağında oturmuşdum. Devonşirdə baş verən faciədən sonra mənim dostum iki çox ciddi işin üstünü açmışdı. Odur ki, Holmsun kefi çox kök idi.

Həmin bu günlərdə ser Henri ilə doktor Mortimer də Londonda idi. Onlar uzaq bir səyahətə hazırlaşırdılar. Həkimlər ser Henrinin pozulmuş əsəb sistemini möhkəmləndirmək üçün bu səyahəti ona məsləhət görmüşdülər. Səhər çağı onlar yanıma gəldilər, bununla da Baskervillər hadisəsi haqqında söhbət açmaq üçün mənim əlimə yaxşı bir bəhanə düşdü. Mən bu hadisənin təfəsilatını ondan soruşmaq qərarına gəldim.

Holms sözə başlayaraq dedi:

– Əldə etdiyim arayışlar məni qəti surətdə inandırdı ki, Steplton, doğrudan da, Baskervillər nəslindəndir. O, ser Çarlzın kiçik qardaşı Rocer Baskervilin oğlu imiş. Rocer Baskervil vaxtilə Cənubi Amerikaya qaçıbmış, orada evlənib, öləndən sonra bir oğlu qalıb. Sizin tanıdığınız bu qoçaq oğlan Kosta-Rikanın gözəllərindən olan Beril Qarsia adlı bir qızla evlənir. Sonradan o, dövlət pulunu israf etdiyinə görə İngiltərəyə qadır, fəmiyasını dəyişərək Vandeler qoyur. Az sonra Yorkşirin şərq hissəsində bir məktəb açır. Məktəbin

işləri pisləşdikdə ər-arvad Vandelerlər familiyalarını dəyişərək İngiltərənin cənubuna gəlirlər. O zamandan özlərini Steplton adlandırırlar.

İndi biz gəlib onun həyatının bizim üçün son dərəcə maraqlı olan bir dövrünə çatırıq. Görünür, o adam öyrənib bilmişdir ki, Baskervillər vərəsəsinə iddia edən ikicə adam vardır. Devonşirə gələndə o, arvadını başqalarına öz bacısı kimi təqdim edir ki, lazım olanda ondan istifadə edə bilsin!

Beləliklə, Steplton ilk növbədə mümkün qədər Baskervil-Holla yaxın bir yerə köçmüş, sonra da ser Çarlzla dostluq etməyə başlamışdır. Baskervillər iti haqqında əfsanəni ser Çarlz özü ona söyləmiş, bununla da öz faciəli ölümünə yol açmışdır. Steplton bilirmiş ki, ser Çarlzın ürəyi xəstədir, o, ağır bir sarsıntıdan ölə bilər. Bunu o, doktor Mortimerdən eşidibmiş. O həm də bilirmiş ki, ser Çarlz mövhumatçı bir adamdır, bu əfsanəyə böyük əhəmiyyət verir. Steplton hiyləgər və zirək bir adam olduğundan, ser Çarlzı öldürmək, özü isə şübhə altına düşməmək üçün dərhal bir yol tapmışdır.

O, İngiltərədə olan cins itlər arasından ən irisini və sərtini seçib alır. Onu gizlicə Devonşirə gətirərək bataqlıqdakı adacıqda gizlədir. İti orada zəncirləmiş, özü də əlverişli bir vaxtın ələ düşməsini gözləməyə başlamışdır.

Lakin Ser Çarlzı tovlayıb gecə vaxtı evindən kənara aparmaq müşkül məsələ idi. Belə olduqda

Steplton bütün ümidini arvadına bağlamışdır. Lakin bu dəfə onun arvadı öz gözəlliyi ilə qocanı cəlb etmək tələbini qəti surətdə rədd etmişdir. Steplton nə hədə-qorxu ilə, nə də döyməklə arvadını yola gətirə bilməmişdir.

Lakin Steplton bu vəziyyətdən çıxış yolu tapa bilir. Bu dəfə o, missis Laura Layonsdan istifadə edir. Steplton özünü subay kimi göstərərək yazıq qadını özünə məftun edir, ona deyir ki, ərindən boşana bilsən, mən səni alaram. Steplton missis Layonsu məcbur edir ki, ser Çarlza məktub yazsın. Məktubda o, ser Çarlza Baskervil-Holldakı xiyabanda görüş təyin edir. Sonra Steplton missis Layonsu bu görüşə getməyə qoymur, nəticədə də çoxdan bəri axtardığı fürsət onun əlinə düşür.

Steplton həmin axşam itinə fosfor sürtərək onu Baskervil-Hollun yaxınlığına aparır. Ser Çarlzı xiyabanda görəndə iti onun üstünə qışqırdır. İt xiyabanın qapısı üstündən atılaraq zavallı ser Çarlzın üstünə cumur, ser Çarlz xiyabanla qaçmağa başlayır. Onun ürəyi buna tab gətirmir, bağı çatlayıb ölür. İt ensiz çayır zolağı ilə onun üstünə gəlirmiş, buna görə də yol üstündə insan ləpirindən başqa ayrı bir iz görünməmişdir. Ser Çarlz bağı çatlayıb yığılanda, yəqin, it onu qoxlamış, öldüyünü görüb ona dəyməmiş, qaçıb getmişdir. Doktor Mortimer də onun bu ləpirlərini görmüşdür. Steplton öz itini Qrimpen bataqlığındakı adaya apararaq yenidən gizlətməmişdir.

Bəli, Ser Çarlzın ölümünə aid olan məsələ bundan ibarətdir. Siz görürsünüz ki, bu adam öz işini necə ibliscəsinə bir hiyləgərliklə görürmüş! İş elə qurubmuş ki, canini tapmaq mümkün olmasın! Onun yalnız bircə cinayətkar yoldaşı vardı; o da tulsə belə, onun sirrini açıb söyləyə bilməzdi.

Çox ola bilsin ki, Steplton Baskervillər mülkünün Kanadada yaşayan başqa bir varisi olduğunu heç bilmirmiş. Lakin o, doktor Mortimerdən bunu öyrənir; Mortimer həm də onun nə vaxt gələcəyini Stepltona söyləyir. Hər şeydən əvvəl Stepltonun ağılına belə bir şey gəlir: bəlkə, elə bu cavan kanadalını Devonşirə gedənə kimi Londonda aradan götürə bildi... O, arvadını da özü ilə bərabər Londona aparır. Onlar «Meksboro" mehmanxanasına düşürlər — bunu mən sonralar öyrəndim. Steplton arvadını nömrədə qoyub qapını kilidləyir, özü isə qondarma saqqal düzəldib Mortimerin ardınca gedir, onu gözdən qoymur. Miss Steplton, çox güman ki, ərinin planından xəbərdar olub, ancaq, ondan elə qorxurmuş ki, bu təhlükə haqqında ser Henriyə bir şey yazmağa cürət etmirmiş. Onun ser Henriyə yazdığı məktub Stepltonun əlinə düşsəydi, kim bilir, Steplton heç onu sağ qoyardı mı?! Axırda Missis Steplton bir kələk işlədir — biz onun bu kələyini bilirik — qəzetdən lazım olan sözləri kəsir, dəyişik xətt ilə ser Henriyə xəbərdarlıq məktubu yazır.

Steplton iti ser Henrinin izinə salmaq üçün onun

bir əşyasını əldə etməli idi. Lakin ilk dəfə oğurlanmış ayaqqabı heç geyilmədiyindən işə yaramamış, Steplton onu geri qaytarmış, əvəzində ser Henrinin köhnə ayaqqabısını oğurlamışdır. Bundan mən çox ciddi bir nəticə çıxartdım. Mənə aydın oldu ki, bu hadisədə iştirak edən it əfsanəvi deyil, həqiqi itdir,

Ertəsi gün səhər dostlarımız bizə gəldilər, Steplton da kebə minərək onların dalınca düşdü. Bir çox məsələlərdən, o cümlədən Stepltonun məni üzdən tanımasından belə mülahizə etmək olardı ki, Baskervillər hadisəsi onun ilk cinayəti deyil. Son üç ildə İngiltərənin qərb qraflıqlarında dörd böyük soyğunçuluq hadisəsi olmuşdur, lakin canilər tapılmamışlar. Bunlardan axıncısı may ayında baş vermiş, özü də orada qan tökülmüşdü. Maska geymiş soyğunçu gəlib üstünə çıxan xidmətçi uşağı tapança ilə vurub öldürmüşdü. İndi mən şübhə etmirəm ki, bu cinayətlərin arxasında məhz Steplton durmuş.

Biz Londonda olanda Steplton çox məharətlə bizim gözümüzdən yayına bildi, lakin o başa düşdü ki, Londonda müvəffəqiyyət qazana bilməyəcək, çünki bu məsələyə mən girişmişəm. O, Dartmura getmiş, ser Henrinin gəlməsini gözləmişdir.

İndi bir neçə söz də öz barəmdə deyim.

Stepltonu güdmək lazım idi. Lakin mən bunu sizin yanınızda ola-ola etsəydim o dərhal şübhələnər, ehtiyatlı tərpənərdi. Buna görə də hamını, o cümlədən sizi də aldatmalı oldum. Sizə

dedim ki, mən Londonda qalacağam, amma sizin ardınızca Devonşirə getdim. Mən Kumbi-Tresidə yaşayırdım, hadisə yerinə yaxın olmaq istəyəndə bataqlıqdakı komaya gəlirdim. Kartrayt Devonşirə mənimlə bərabər gəldi. O, kənd uşağı görkəmində hər yerə gedirdi, onun mənə çox böyük köməyi dəydi. Kartrayt mənə yemək və təmiz tuman-köynək də gətirirdi, həm də mən Stepltonla məşğul olanda, sizi izləyirdi. Bu qayda ilə mən hər şeydən xəbərdardım.

Siz indi bilirsiniz ki, yazdığınız bütün məlumatlar dərhal Beyker-stritdən Kumbi-Tresiyə göndərilirdi. Mən onlardan çox şey öyrənə bildim, xüsusilə Stepltonların həyatı ilə bağlı bəzi məlumatlar lap yerinə düşdü. Bu məlumatdan sonra onların şəxsiyyətini təyin etmək mənim üçün çətin olmadı. Qarşımdakı adamların kim olduğunu başa düşdüm. Ancaq başqa bir hadisə apardığım təhqiqatı bir qədər çətinləşdirdi, bu da Seldenin həbsxanadan qaçması və onunla Berrimorlar arasında olan əlaqə idi. Lakin siz bu düynü də açdınız. Doğrusu, mən özüm də müşahidələrim əsasında belə bir nəticəyə gəlmişdim.

Siz gəlib məni bataqlıqdakı komada axtaranda cinayət mənim üçün tamamilə aydın idi, ancaq bunu məhkəməyə vermək hələ tez idi. Hətta Stepltonun ser Henriyə qarşı baş tutmayan sui-qəsdı və bunun nəticəsində bədbəxt Seldenin ölməsi yenə də bizim əlimizə qəti dəlil vermirdi.

Bircə çıxış yolu qalırdı: Stepltonu tələyə salmaq üçün ser Henridən yem kimi istifadə etmək! Bu nə qədər təhlükəli olsa da, başqa əlac yox idi. Ser Henri tək getməli idi, guya onu heç kəs mühafizə etmirdi. Biz belə də etdik. Dostumuzun uğradığı ağır sarsıntı hesabına biz nəinki apardığımız təhqiqatı başa çatdırdıq, hətta Stepltonun özünü də məhv etdik. Ser Henrini belə ağır sarsıntıya uğratmaqla mən, əlbəttə, tamamilə məzəmmət olunmağa layiqəm, ancaq kim deyərdi ki, birdən-birə duman çökəcək, it də bu duman içindən çıxıb düz bizim üstümüzə gələcək!

İndi bir şey qalır: mən sizə missis Stepltonun bu hadisədə rolundan danışacağam. Steplton özü ser Henrini missis Stepltonu sevməyə həvəsləndirmiş. Fikrində tutubmuş ki, ser Henri tez-tez Merripit-Hausa qonaq gələcək və gec-tez onun toruna düşəcəkdir. Ancaq həlledici məqamda arvadı ona qarşı çıxmışdır. Missis Steplton qaçan dustağın məhv olduğunu eşidibmiş. Henri onlara qonaq gələn gün ərinin iti gətirib həyətdəki anbara saldığından da xəbər tutubmuş. Əri ilə onun arasında çox bərk dava-dalaş olur. Steplton başa düşür ki, arvadı onu ələ verəcək, buna görə də onu dirəyə sarıyır ki, gedib ser Henriyə xəbərdarlıq etməsin.

Mənim əzizim Uotson, bax, bütün məsələ bundan ibarətdir. Əgər sizə bu fəvqəladə iş haqqında daha müfəssəl məlumat lazımsa, onda gərək mən

öz qeydlərimə baxam. Amma mənə elə gəlir ki, işin heç bir mühüm cəhətini yaddan çıxartmamışam.

– İndi bircə sualım qalır. Əgər Steplton Baskervil-Holla sahib olmaq haqqını sübut edə bilsəydi, onda başqa ad altında Baskervil-Hollun lap yaxınlığında məskən saldığını necə izah edə bilərdi?

– Bu suala mən çətin cavab verə bilərəm. Mənim fəaliyyət göstərdiyim sahə – keçmiş və indiki zamandır, amma bir adamın gələcəkdə nə etmək istədiyini mən həll etməyə girişmirəm. Ancaq burada üç versiya ola bilər. Birincisi, o, Cənubi Amerikaya gedib, orada Britaniya konsulxanasında kim olduğunu müəyyən etdirər və İngiltərəyə gəlməyərək oradan irsi tələb edərdi. İkincisi, özünü tanınmaz şəkllə salıb, vərəsəlik iddiasını Londonda qaldıra bilərdi. Üçüncü yol da budur: başqa bir adama bütün lazım olan sənədləri verib, onu öz yerinə bir varis kimi göstərərdi. Biz indi Stepltonu tanıyıırıq, vəziyyətdən çıxmaq üçün o özünə bir yol tapa bilərdi, buna şübhə etməyə bilərik.

İndi isə, əzizlərim, gəlin başqa şeylər haqqında düşünək. Bir neçə həftə davam edən belə ağır zəhmət bizə bir axşamı istədiyimiz kimi keçirmək haqqını verir. Mən operada loja almışam. Siz Deretskenin «Quqenotlar» əsərini eşitmisinizmi? İndi, zəhmət olmasa, yarım saata hazırlaşın, gedək.

